

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

FAKULTA BIOMEDICÍNSKÉHO INŽENÝRSTVÍ
Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva

Krizové vyjednávání ve věznici Vinařice

Crisis Negotiation in Vinařice Prison

Bakalářská práce

Studijní program: Ochrana obyvatelstva
Studijní obor: Plánování a řízení krizových situací

Vedoucí práce: pplk. Ing. Miroslav Kufa

Vladimír Holcr

KLADNO, KVĚTEN 2018

Z a d á n í b a k a l á ř s k é p r á c e

Student: **Vladimír Holcr**
Obor: Plánování a řízení krizových situací
Téma: **Krizové vyjednávání ve věznici Vinařice**
Téma anglicky: Crisis Negotiation in Vinařice Prison

Zásady pro vypracování:

Bakalářská práce bude zaměřena na vznik a příčiny potencionálních mimořádných událostí zapříčiněných nezákonným vystupováním odsouzených ve věznici Vinařice.

V teoretické části bude popsána psycho-sociální práce s vězni. Bude zmíněno, jakým způsobem vyřešit krizové situace za použití odpovídajícího vyjednávání, s ohledem na maximální eliminaci mimořádné události ze strany zaměstnanců věznice. Dále bude popsán vliv psychického stavu odsouzeného na případný vznik mimořádné události.

V praktické části bude cílem vytvoření návrhů opatření pro zaměstnance Vězeňské služby ve formě příručky. Opatření budou vypracována na základě psychologických zpráv o odsouzených recidivistech, mladých dospělých, mentálně retardovaných osobách a pachatelů násilných trestných činů. Příručka bude pomůckou, jak jednat s výše uvedenými skupinami odsouzených v každodenním styku k zamezení vzniku potenciální mimořádné události.

Seznam odborné literatury:

- [1] PLAMÍNEK, Jiří, Konflikty a vyjednávání: umění vyhrávat, aniž by někdo prohrál, ed. 3., upr. a dopl., Praha: Grada. Poradce pro praxi. , 2012, ISBN 978-80-247-4485-8.
- [2] DLOUHÝ, Martin, Krizová komunikace v zátěžových situacích, Praha: Univerzita Karlova, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 2014, Učební texty, ISBN 978-80-247-5726-1
- [3] FRITZSCHE, Thomas, Jak přesvědčivě vyjednat: psychologické strategie a metody, Přeložil Štěpánka SYROVÁ. Praha: Grada, 2015, ISBN ISBN 978-80-247-5726-1

Zadání platné do: 20.09.2019

Vedoucí: pplk. Ing. Miroslav Kuřa

.....
vedoucí katedry / pracoviště

.....
děkan

V Kladně dne 19.02.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem Krizové vyjednávání ve věznici Vinařice vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů, které uvádím v seznamu bibliografických odkazů.

Nemám závažný důvod proti užití tohoto školního díla ve smyslu § 60 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).

V Kladně dne 08. 05. 2018

.....
podpis

Poděkování

V této části bych rád poděkoval vedoucímu této práce pplk. Ing. Miroslavu Kufovi za jeho ochotu ve vedení mé bakalářské práce, jeho cenné rady, trpělivost a vstřícnost. Chci poděkovat řediteli věznice plk. Mgr. Miroslavu Hadravovi, 1. náměstkovi ředitele věznice plk. Mgr. Luboši Beránkovi a vedoucímu oddělení vězeňské stráže mjr. Mgr. Valdemaru Kropáčkovi za souhlas s poskytnutím služebního volna. Též bych chtěl poděkovat otci Bc. Vladimíru Holcrovi a v neposlední řadě i své rodině, kterou jsem v některých směrech zanedbával. Moji blízcí se mnou měli při mém studování trpělivost, za což jim patří velký dík.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá krizovým vyjednáváním ve věznici Vinařice a stavy, které mohou vzniknout ze strany odsouzených jako důsledek jejich nezákonného vystupování anebo zaměstnanců jako důsledek nevhodné komunikace s odsouzenými.

Teoretická část je věnována Vězeňské službě České republiky, ve které popíšu její cíle, poslání a historii Věznice Vinařice. Nedílnou součástí zaměstnanců věznic jsou psychologové a speciální pedagogové, na kterých mnohdy závisí psychický stav odsouzených a proto se zabývám rovněž charakteristikou jejich práce.

V další části se zabývám rozdělením odsouzených dle stupňů zařazených soudem a následnou psycho-sociální práci s vězni. Při vzniku mimořádné události se tato práce zaměří na odpovídající vyjednávání zaměstnanců věznice.

Praktická část je zaměřena na psychologické zprávy vybraných skupin odsouzených, se kterými se zaměstnanci setkávají ve věznici. Tyto skupiny jsou podrobně popsány včetně jejich trestní minulosti a jejich životního stylu.

Výsledkem práce je vytvoření návrhů a sepsání jednoduché a účelné příručky pro zaměstnance Vězeňské služby, která je aplikovatelná v každodenním provozu věznice při styku s vězněnými osobami.

Klíčová slova

Krize; mentálně retardovaný; mladý dospělý; pachatel násilné trestné činnosti; recidivista; vyjednávání; zaměstnanec.

Abstract

This bachelor's work deals with the negotiating of possible crisis in the State Prison Vlnařice, which could be arisen either from inmates and their own illegal behaviours or staff of this prison, who can use the unsuitable communication with some prisoners.

The theoretical part of this abstract is devoted to the Prison Service of the Czech Republic, where I describe its aims, mission and history in the State Prison Vlnařice. Psychologists and special educators have become the integral part of this prison, so the mental states and reactions of the inmates are often depended on their help and approach.

The Court proceeding is dividing the inmates into some categories, so there must be some different psycho-social working with the inmates according to it. In case of arising the extraordinary critical situation, this work will be useful in negotiating between staff and inmates.

The practical part is aimed to use the summary of psychological reports, which have already been done with the inmates groups by the staff. I write about the individuals of these groups of inmates in details, including their former life styles and criminal histories.

The result of this my work is made up some suggestions plus the written, simple and efficient handbook for the staff of the Prison Service which is applicable in daily routines of the work with inmates.

Keywords

Crisis; negotiation; prison staff; offender; juvenile inmates; mental retardation; offender of violent and punishable activity.

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Současný stav	10
2.1	Historie VS ČR	10
2.1.1	Věznice Vinařice	13
2.2	Vztahy mezi personálem a vězni	14
2.3	Krizová komunikace a její obecné zásady.....	16
2.3.1	Krizové vyjednávání a jeho vznik.....	22
2.4	Nebezpečné a rizikové vězněné osoby	24
2.5	Problematika násilí.....	26
2.5.1	Psycho-sociální práce s vězni a jejich socializace a resocializace	30
2.5.2	Program zacházení.....	33
2.6	Vliv výkonu trestu na odsouzené	34
2.6.1	Negativní jevy ve věznicích.....	37
3	Cíl práce.....	39
4	Metodika	40
5	Výsledky.....	41
5.1	Kazuistika - mladý dospělý - narozen 1998.....	41
5.2	Kazuistika - mentálně retardovaný - rok narozen 1982	43
5.3	Kazuistika - recidivista - narozen 1982.....	45
5.4	Kazuistika - pachatel násilné trestné činnosti - narozen 1984.....	47
5.5	Metodická příručka	50
6	Diskuze	54
7	Závěr	58

8	Seznam použitých zkratek.....	60
9	Seznam použitých tabulek.....	61
10	Seznam použité literatury	62

1 ÚVOD

V této bakalářské práci se budu zaměřovat na zamezení vzniku mimořádné události, kterou způsobí odsouzení anebo špatně zvolená komunikace ze strany civilního zaměstnance nebo příslušníka vězeňské služby. Nastane-li mimořádná událost, je zapotřebí zvolit vhodné vyjednávací prostředky, které budou eliminovat vzniklou situaci a minimalizovat tak vznik mimořádné události. Konflikty mezi odsouzenými či mezi zaměstnanci věznice a odsouzenými jsou poměrně častým jevem, mají různou intenzitu, emoce apod. Tyto různé konflikty zaměstnanci řeší každý den.

V teoretické části mé bakalářské práce jsou uvedeny zásady správné komunikace předcházející vzniku potenciálního nebezpečí či mimořádných událostí, které mohou nastat a popisují zde jejich nejefektivnější řešení za pomoci norem, kterými se Vězeňská služba České republiky (dále jen „VS ČR“) řídí. Velkou roli budou hrát zejména psychické stavy odsouzených a prostředí, ve kterém se vyskytují, což je samo o sobě značně rizikové. V neposlední řadě jsou v práci uvedeny potencionální mimořádné události, které mohou v tomto netypickém prostředí vzniknout.

Hlavním cílem je vytvořit jednoduchou, ale účinnou a efektivní příručku ke vhodné komunikaci s různými typy skupin odsouzených. Chtěl bych, aby se tato příručka stala vyhledávanou pomůckou jak pro nově nastupující příslušníky a civilní zaměstnance, tak i pro ty délesloužící a připravila by je na to, jak efektivně, vhodně a bezkonfliktně postupovat, aby se v co největší míře eliminoval vznik potencionální mimořádné události. Mimořádným událostem se samozřejmě zcela nevyhneme, ale můžeme je svým správným jednáním minimalizovat, což je žádoucí.

2 SOUČASNÝ STAV

2.1 Historie VS ČR

V roce 1850 dochází na území habsburské monarchie včetně Čech, Moravy a Slezska k zestátnění soudnictví a vězeňství. Ve 2. Polovině 19. Století se rozvíjí vzdělávání vězňů, zejména mladistvých a sociální pomoc při propuštění, kterou poskytovaly dobrovolné spolky. Podle trestního zákona č. 117/1852 ř. z. o zločinech, přečinech a přestupcích byl odstupňován trest odnětí svobody na těžký žalář, žalář, tuhé vězení a vězení. Rozdíl spočíval zejména v poutání, stavování, odívání a zařazování trestanců do pracovní činnosti [1].

K výkonu trestu byli trestanci umisťováni po určitou dobu v samovazbě (na samostatné cele) a pro zbytek trestu ve vazbě společné (společná ložnice). Podle stupně zločinnosti a dosažené nápravy byli dále rozdělováni do 3 disciplinárních (kázeňských) tříd, kterým odpovídala různá míra přiznávaných zvýhodnění (např. nákup zboží, dopisování, návštěvy apod.). Chování a činnost trestanců upravoval tzv. Domácí řád a jeho porušování bylo kázeňsky trestáno. Nepřísnějšími tresty bylo uložení půstu, tvrdého lože, samovazby nebo temnice. Všichni trestanci byli povinni vykonávat přidělenou práci, navštěvovat bohoslužby (katolické, evangelické či židovské) a negramotní nebo nedostatečně vzdělaní trestanci do 35 let věku byli povinni se zúčastňovat školního vyučování. Správa mužských i ženských trestních ústavů byla svěřena do péče ženských řeholních řádů, z nichž v Čechách působila Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského. Určená představená řádu rozhodovala v součinnosti s inspektorem ústavu, který byl zodpovědný za službu dozorců. Trestní ústavy byly střeženy vojskem až do vydání zákona č. 16/1914 ř. z., o sboru stáže vězeňské. Dohled nad výkonem trestu prováděl domácí komisař, příslušný vrchní státní zástupce a v nejvyšší instanci generální inspektor pro vězeňství se sídlem v Praze [1].

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 byl převzat justiční a vězeňský systém rakouské monarchie. Základní legislativní úprava, organizace a správa vězeňství byla postupně zdokonalována a počínaje rokem 1919. Zejména byl prohlubován progresivní systém výkonu trestu, založený na postupném zmírňování vězeňského režimu v závislosti na průběhu nápravy trestanců, rozdělených zpravidla do 3 disciplinárních tříd. Převedení do I. třídy bylo předpokladem k návrhu na podmíněné propuštění z výkonu trestu, které bylo uzákoněno již v roce 1919. V roce 1928 existovalo Československé republice 6 mužských trestnic k výkonu trestů od 1 roku až po doživotí, z toho 2 trestnice pro prvotrestance a polepšitelné recidivisty (Plzeň, Leopoldov) a 2 trestnice pro nepolepšitelné trestance (Kartouzy, Ilava), dále trestnice pro choré a invalidní trestance (Mírov) a trestní ústav pro mladistvé do 20 let s trestem nad 6 měsíců (Mikulov). Vedle toho existovala samostatná ženská trestnice s oddělením pro mladistvé (Řepy u Prahy). Mužští trestanci s dlouhodobými tresty bez možnosti podmíněného propuštění byli po dvou třetinách vykonaného trestu přemisťováni do tzv. přechodného ústavu v Leopoldově [1].

K zásadní úpravě výkonu trestu odnětí svobody podle Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni, doporučených Organizací spojených národů v roce 1957, byl vydán zákon č. 59/1968 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. V souladu s tímto zákonem zařazovaly soudy odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody do 3 nápravně výchovných skupin, kterým odpovídaly typy nápravně výchovných ústavů. Do ústavu I. nápravně výchovné skupiny byli zařazováni prvotrestanci za trestné činy nejméně společensky nebezpečné, do II. nápravně výchovné skupiny prvotrestanci za závažnější trestné činy a ti, kteří v posledních 10 letech spáchali úmyslný trestný čin. Do III. nápravně výchovné skupiny byli zařazováni pachatelé společensky nejzávažnějších trestných činů včetně tzv. trestných činů proti republice (vlastizrada, rozvracení republiky, teror, záškodnictví, sabotáž) a zvláště nebezpeční recidivisté. Podle nového zákona

mohli do vězeňství vstupovat středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaní odborníci jako vychovatelé, sociální pracovníci, pedagogové a psychologové. V rámci reformy vězeňství začal rozvíjet svojí činnost Výzkumný ústav penologický se sídlem v Praze, který se zabýval studiem osobnosti vězněného pachatele a možnosti jeho nápravy. Na počátku 80. let vyvrcholila ve vězeňství normalizační opatření, což se projevilo zrušením Výzkumného ústavu penologického a úpadkem rozvíjené odbornosti [1].

Dnem 1. 1. 1990 vyhlásil nový prezident Václav Havel velmi širokou amnestii, po které zůstalo ve věznicích a nápravně výchovných ústavech přibližně 6 000 vězňů ze stavu 22 000 vězněných osob. Se zrušením trestu smrti byl zaveden doživotní trest. V roce 1992 byla zpracována nová koncepce českého vězeňství v duchu Evropských vězeňských pravidel, ale i vlastních humanistických tradic, na jejímž základě byl vydán zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní, který zásadním způsobem reformoval organizace, řízení a výkon českého vězeňství [1].

Dnem 1. 1. 1993 zanikl Sbor nápravné výchovy a k plnění úkolů státní správy ve vězeňství byla zřízena Vězeňská služba České republiky (VS ČR), zbavená přímého vlivu politických stran, zbytečných militantních prvků, neúměrné centralizace a byrokracie. Odpovědnost za její činnost byla svěřena generálnímu řediteli, který byl jmenován ministrem spravedlnosti. K prohloubení humanizace a odborného zacházení s odsouzenými byl vydán zákon č. 294/1994 Sb., který pozměnil a doplnil zákon č. 59/1956 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Podle této úpravy došlo k novému pojmenování a členění zařízení pro výkon trestu na věznice s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou. Odsouzení mladiství byli zařazováni do zvlášť vyčleněné věznice. K systémové a tvůrčí aplikaci požadavků Evropských vězeňských pravidel na základě nových poznatků a zahraničních zkušeností byl vydán zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody [1].

2.1.1 Věznice Vinařice

Původně věznice v letech 1945 – 47 jako tábor válečných zajatců a retribučních vězňů. K jeho zrušení došlo až v roce 1949 a v témže roce byl postaven tzv. tábor nucených prací, který sloužil jako pobočka krajské věznice v Praze. Zřizovatelem věznic bylo Ministerstvo spravedlnosti a pro uplatňování pravomocí z pozice státní moci vznikl Sbor vězeňské stráže [2].

Jako samostatné vězeňské zařízení – Nápravně pracovní tábor fungují Vinařice od 1. 11. 1955 a byly zřízeny Tajným rozkazem ministra vnitra. Do Vinařic byli umisťováni vězni, který na základně soudního rozhodnutí byli zařazeni do II. nápravně výchovné skupiny. K zaměstnání odsouzených sloužily především přilehlé uhelné doly a práce v těžkém průmyslu [2].

V 70. letech došlo ve věznici k rekonstrukci ubytovacích prostor pro odsouzené. Byly vybudovány i nové objekty pro vězeňský personál. V tehdejší nápravně výchovném ústavu bývalo do roku 1990 umístěno až 2 000 vězňů [2].

Po roce 1990 prošla věznice celou řadou architektonických a profilačních změn. Po roce 1993 došlo k rozšíření kapacity věznice asi o 400 míst a dokončení nového objektu ubytovny K, která je nyní nejvyšší dominantou věznice. Postupně jsou rekonstruovány již zastaralé ubytovny odsouzených tak, aby se zlepšila úroveň sociálních podmínek života odsouzených ve výkonu trestu [2].

Od roku 1990 došlo k několika změnám profilace věznice. Nejdříve zde byli umisťováni odsouzení ve II. nápravně výchovné skupině a v oddělené části věznice obvinění ve výkonu vazby. Po změně nápravně výchovných skupin na skupiny A s dohledem, B s dozorem, C s ostrahou a D se zvýšenou ostrahou, zde byli umístěni odsouzení se zařazením do skupiny C. V dalších letech došlo k vymístění obviněných a věznice byla určena pro odsouzené muže zařazených soudem do skupin typu B s dozorem a C ostrahou a od roku 2003 po dobu čtyř let

jen pro odsouzené ve skupině s ostrahou. Od roku 2007 do konce září 2017 byla věznice profilována opět pro obě kategorie odsouzených – B ostrahu a C dozor [2].

Od října 2017 v souladu se změnou systému vnější diferenciací byla věznice Vinařice zařazena do kategorie s ostrahou s vyšším a středním stupněm zabezpečení. Její kapacita je stanovena na 900 odsouzených mužů [2].

2.2 Vztahy mezi personálem a vězni

Nejdříve, než se začnu zabírat problematikou krizové komunikace, vyjednávání, nebezpečných odsouzených a řešení vyjednávání s odsouzenými k eliminaci vzniku mimořádné události, seznámíme se s tím, jak mají vypadat vztahy mezi personálem věznice a vězni.

Věznice jsou dynamické instituce, v nichž nejdůležitějšími prvky jsou lidské bytosti. Věznice nejsou neživé objekty, tvořené jen budovami, zdmi a ploty. Jejich úspěchy a selhání nemohou být měřeny pouze pomocí hromadou formulářů a rovnic počítaných vládními úředníky. V každém kroku se musí počítat s lidským faktorem. Skutečné změny v jakémkoliv vězeňském systému se mohou ujmout, pokud do nich nezahrnujeme jen personál, ale i vězně. Klíčové ukazatele činnosti a cílů věznic mohou být dány a zase zrušeny. Přesto v každém vězeňském systému zůstávají jenom tři trvalé rysy: je to samotné vězení, ve kterém jsou umístěni vězni a vězeňský personál, který je hlídá. Klíčovým rysem úspěchu a neúspěchu kteréhokoli vězeňského systému, který je provozován humánním a slušným způsobem, je vztah mezi vězni a vězeňským personálem, s nímž vězni denně přicházejí do styku. To znamená především uniformovaný personál, který ráno odemyká vězně a večer je zase zamyká. V období mezi ránem a večerem tito lidé jednájí s vězni, ať už jsou dobře, nebo špatně naladěni, ať už mají slabé, nebo silné chvílky. Je to vztah vzájemné závislosti mezi personálem a vězni. Jedna skupina nemůže existovat bez té druhé. Vztah mezi nimi má největší vliv na to, zda vězení

má humánní, nebo nehumánní atmosféru a zda se budou moci uskutečnit cíle, dané celostátním generálním ředitelstvím, nebo místním vedením věznice. Základem, jenž každodenně činí všední vězeňský život snesitelným nebo nesnesitelným, je vztah vězňů k personálu. Tento fakt lze rozpoznat v každém pokusu o změnu vězeňského prostředí, nebo vězeňského systému. Podtrhuje také tu okolnost, že vězni už nejsou jen pasivními hráči v nějakém scénáři. Musejí být aktivně zapojeni do organizace. Nelze popřít fakt, že je to personál, který musí kontrolovat každodenní život ve věznici. Avšak stále si musíme uvědomovat, že oba hráči ve věznici – vězni i personál, spolu musí vycházet s respektem [11].

Zajímavým rysem tohoto dynamického vztahu, který je často přehlížen, je rozsah, v jakém personál a vězni mohou projevovat něco, co lze nazvat soupeření o pozornost vedení a zvláště o přízeň samotného ředitele. Je-li věnováno příliš mnoho pozornosti potřebám vězňů, stává se, že je dotčen personál, protože cítí, že jeho potřeby jsou přehlíženy. Podobně i vězni mohou reagovat negativním způsobem, cítí-li, že ředitel, nebo vedení věznice trvale straní personálu. V takových případech hraje ředitel věznice důležitou roli ve zprostředkování rovnováhy mezi personálem a vězni [11].

Nikdy nesmíme zapomenout na to, že věznice jsou především hierarchickou institucí, ve které má každý své místo. Je důležité vědět, kde jsou hranice a nepřekračovat je. Trest za toto překročení je obvykle rychlý a co je mnohem důležitější, obvykle přijde ne z „druhé strany“, ale „z vlastních řad“. Pomsty vězňů vůči „práskačům“, kteří jsou na straně personálu, jsou dostatečně známé. V uzavřeném světě věznic jsou uvedené skupinové vazby velmi silné a je obtížné je rozbít [11].

2.3 Krizová komunikace a její obecné zásady

Nástrojem v práci civilního zaměstnance nebo příslušníka vězeňské služby, který je konfrontován s odsouzenými, u kterých se objeví agrese, je krizová komunikace. V přeneseném slova smyslu je možno hovořit o komunikaci rizika [3].

Slovo agrese pochází z latinského ad-gredior-přistoupit blízko, napadnout. Agrese je psychologická, emočně motivační mohutnost, jenž má za cíl poškodit lidi nebo sebe samotného. Z psychologického hlediska je chápána jako vrozená vlastnost. Agrese je též porušení sociálních norem, omezující práva a narušující integritu živých bytostí a neživých objektů. Jde o symbolické nebo reálné omezování, poškozování a ničení [3].

Cílem krizové komunikace je předcházet agresi, snižovat nebezpečí, úzkost, napětí a v neposlední řadě mít pod kontrolou tvorbu obrazu krize. Pokud odsouzený svou krizovou komunikaci stupňuje, musíme respektovat zásady, které vedou k uklidnění celé situace. Důležité je odsouzenému naslouchat, což ale neznamená tolerovat nadávky [3].

První věcí, na kterou je třeba myslet, když navážeme kontakt v krizové situaci s podnapilou či agresivní osobou, je zajištění vlastního bezpečí. Je velmi důležité najít si podle možností v daném okamžiku co nejvíc bezpečné postavení, v žádném případě neopomíjet taktické zásady a nepolevovat v ostražitosti. Přesto, že s osobou mluvíme, jsme vždy připraveni zasáhnout, bude-li to nevyhnutelné. Je nutné vždy si dávat pozor na zbraň a donucovací prostředky a být vnitřně připravení na alternativu, že bude nezbytné použít fyzickou sílu. S ohledem na nestabilitu a proměnlivost krizových situací je lepší počítat s náhlými zvraty a nenechat se ukolébat zdánlivě dobrým průběhem. Od osoby, se kterou mluvíme, žádáme tzv. ujištění o bezpečí, tedy to, že dokud se spolu bavíme,

tak na nás nezaútočí, nebude pokračovat v sebevražedném jednání, nebude ubližovat ostatním spolu-odsouzeným apod. [8].

Všechny krizové situace se vyznačují jedním společným rysem: vypadají a často také jsou velmi naléhavé a vypjaté, což v nás probouzí nutkání najít řešení co nejdříve a nejrychleji. Většinou máme pocit, že čas strašně letí, každá minuta se nám zdá jako deset. Prvním úkolem krizové komunikace je však situaci uklidnit, a prvním krokem k tomu, abychom mohli situaci zklidnit, je, že se zklidníme my sami [8].

Po celou dobu kontaktu pak kontrolujeme, jestli nás dotyčná osoba slyší, rozumí řeči, kterou mluvíme, a chápe, co jí říkáme. Ujišťujeme se také, jestli my správně rozumíme tomu, co nám vězněná osoba sděluje. Ve vypjaté situaci může mít i malé nedorozumění velmi vážné následky. Při interakci s lidmi v krizových situacích je nevhodné používat humor či dokonce ironii, tzv. milosrdnou lež, eufemismy apod. Je třeba používat sdělení krátké, jednoznačné, konkrétní, strukturované, opakované. Klíčové je vyjádření empatie, trpělivost a aktivní naslouchání. Vhodný bývá také mírně asertivní přístup. Při komunikaci si musí příslušník či občanský zaměstnanec dávat pozor na volbu slov. Měli by se vyhnout klišé a neříkat věty jako *„Chápu, jak se cítíte.“* *„Máte štěstí, že žijete.“* *„Uklidněte se.“* *„Boží mlýny melou pomalu, ale jistě“* [8].

Snažíme se získat co nejvíce informací a ty, které získáváme, kriticky posuzujeme. Není také vhodné spokojit se s neurčitými výrazy, které znamenají pro každého něco jiného. Slova jako „často“, „něco“, „velký“ apod. si necháme vyjasnit a zpřesnit. Je nezbytné naučit se odlišovat fakta od vlastních názorů, úsudků a předsudků. Pokud se nedaří a zvolená strategie nefunguje, je třeba pružně ji změnit a zakoušet něco jiného. K osobě, s níž jednáme, přistupujeme vždy s respektem. Respektovat neznamená souhlasit s ní nebo schvalovat to, co dělá nebo říká. Respektovat znamená jednat s ní slušně, bez urážek

a nadřazenosti. Nesmí se cítit poražená či ponížena. Úkolem krizové komunikace není druhého člověka přemoci, ale najít s ním společné řešení. Nejúspěšnější strategií chování v krizových situacích je vystupovat jako klidná autorita, silná osobnost, která nebojuje o moc [8].

Základem krizové komunikace s podnapilým či agresivním odsouzeným je práce s emocemi. S emocemi pracujeme tak, že necháme osobě prostor se projevit (pořád za předpokladu, že tím nedochází ke spáchání trestného činu), tzv. je zrcadlíme: „*vidím, že jste velmi rozzlobený*“, a postupně se snažíme navázat konstruktivní rozhovor. Správný postup při krizové komunikaci probíhá tak, že se nejprve soustředíme na navázání kontaktu a necháme odsouzenému prostor pro odreagování emocí a teprve potom pracujeme na řešení problému. V krizové komunikaci s takovými osobami není tak důležité být obratným řečníkem, jako být dobrým posluchačem [8].

Agresivního vězně podněcujeme k tomu, aby mluvil o svém záměru, což nám pomůže vyznat se v jeho motivaci a postojích. Snažíme se ho aktivně zapojit do řešení problému, čímž jednak mobilizujeme racionální složku jeho psychiky a jednak ho zaměstnáváme, aby neměl čas pokračovat v agresivním jednání [8].

Podnapilého odsouzeného se snažíme zdržet od další konzumace alkoholu a také zjistit, kolik toho už vypil. Musí se také brát v úvahu možnost zneužívání jiných látek než alkoholu a jejich kombinací. V takovém případě je chování ještě méně předvídatelné a u stimulací (např. amfetamin a metamfetamin) agresivnější. Nikdy nefixujeme zlostného člověka pohledem, protože by to mohl vnímat jako výzvu k boji. Osobu se nesnažíme překřičet, tím bychom jen zvyšovali napětí. Osoba opilá a agresivní bývá zvýšeně podezíravá a vztahovačná připravená vnímat velmi citlivě nesoulad mezi verbálním a neverbálním obsahem našeho sdělení. Chceme-li, aby agresivní nebo opilý osoba strpěla nějaké úkony, něco udělala, vyplatí se poukázat na to, že se jedná o zcela běžný, standardní

postup, a že tedy nejde o nic osobního. Zdůrazníme-li navíc, že dokud spolu mluvíme, tak proti ní nebudeme používat sílu, povzbudíme její ochotu ke komunikaci a k vyřešení všeho klidnou cestou. Většina lidí má strach z fyzického násilí a i ti, kteří se tváří „hrdinně“. Nebojíme se být direktivní a trvat na svém. Působení z pozice autority by mělo mít podobu varování, nikoliv zastrašení: „Co si myslíte, že se stane, když se na ničem nedohodneme?“ „Co si myslíte, že budeme nuceni udělat, když nepřestanete?“ [8].

S opilci se nepouštíme do planého diskutování a s agresory nepolemizujeme, ani se jim nesnažíme oponovat v otázkách politického dění, životních postojů, náboženství apod. U takových lidí také počítáme s výpadky pozornosti a paměti, proto se vyhýbáme složitým větám a více požadavkům najednou [8].

Chyby v krizové komunikaci s podnapilou nebo agresivní osobou:

1. nepoučovat. Poučování lidem připomíná příkazy a zákazy rodičů a lehce je rozzlobí,
2. nerozkazovat. Tím člověka ponížíme anebo nastartujeme k agresi,
3. nezpochybňovat jeho tvrzení ani jeho osobu. Lepší je dát mu najevo, že nás zajímá on, tak jeho verze situace (krizová komunikace není výslech),
4. nekritizovat. Kritika jen zvyšuje napětí,
5. nejednat povýšenecky a arogantně. To působí spolehlivě jako výzva k boji,
6. neponižovat osobu, se kterou mluvíme. Vyhnout se raději větám typu „vy mi budete vykat“, autoritu tím nezískáme, jen zavedeme příčinu k vyhrocení již tak dost napjaté situaci,
7. neprovokovat a sám nereagovat na výzvy k ústnímu souboji. Jen tím zvýšíme napětí,
8. nesoudit jednání toho druhého. Účelem je navázat a udržet komunikaci, nikoliv najít viníka. Nejedná se o vyšetřování,

9. nevyjadřujeme se záporně a negativně (ne, nikdy, nic, nikdo). 3 pozitivní informace použijeme k vyvážení 1 negativní,
10. nekomunikujeme zdlouhavě, vágně a nejasně. Sdělení opakujeme [8].

Mezi další důležité prvky komunikace patří neverbální komunikace. I když je komunikace prostřednictvím řeči a slov v mezilidském styku zásadní, nelze opomenout význam sdělování a příjmu informací neverbálních – sdělení beze slov, řeči našich těl. V porovnání s řečí slov jde o „starší abecedu“, často vycházející z podvědomí impulsů, oslovující emoce a přenášející informace o emočních stavech a vztazích. Přináší také výpověď o temperamentových vlastnostech komunikujících. Neverbální projevy mnohdy prozradí více než slova, poodhalí to, co slovní sdělení zamlčují, zkreslují či překrývají bezobsažným balastem. Informují o vzniku sympatií antipatií, averzí a přecitlivělostí (idiosynkrazií) [9].

Prostředků neverbální komunikace lze užívat – a také se tak děje – vědomě a cíleně. Existuje řada neverbálních, obecně stejně chápaných signálů, které nahrazují slovo nebo je účinně doplňují – například: zaťatá pěst vypovídá o bojovém odhodlání, ruka na srdci chce přesvědčit o upřímnosti atp. Neopomíjet řeč očí, znát cenu očního kontaktu, chodit zpříma, ne však jako po polknutí pravítka, mít pevnou, avšak uvolněnou chůzi, nerázovat jako pruský voják, nešourat se a neploužit, tlumit nežádoucí projevy, jakými jsou signály nezájmu, netrpělivosti atd. Pro úspěch v komunikaci jí je však zřejmě ještě důležitější respekt ke třem zásadám:

- být ve svých projevech přirozený,
- chovat se přiměřeně,
- nesnažit se být někým jiným, než skutečně jsem [9].

Přetvářka se většinou časem rozpozná, klam a neupřímnost vyplavou na povrch při emočně vypjatějších situacích [9].

Dojem, který vyvoláváme, je dán zpravidla celým komplexem neverbálních signálů. K prvotním informacím náleží již samotný tělesný habitus (celková úprava stejnokroje, nasazený opasek atp.), výška, váha, souměrnost, zevnějšek a také čichové signály: vůně, zápachy [9].

Informace o sobě příslušník nebo civilní zaměstnanec podává již při vstupu na oddíl. Většina odsouzených se všímá mimiky, gestikulace, vyjadřování i toho, jak dokážeme reagovat na jejich otázky. Tato skupina lidí je velmi všímavá a dokážou vycítit slabší jedince, které využívají ve svůj prospěch. Roli hraje i dodržování bezpečné vzdálenosti, ta by měla být minimálně na délku natažené paže.

Ruka v kapse může být signálem „pouhé“ nevychovanosti, ale také projevem úmyslné neúcty, signálem ležérnosti, nadřazenosti, přezírání, pohrdání. Lze tak dát najevo protějšku, že jeho význam je nepatrný a jednání s ním nicotné a zbytečně ukrajující náš čas – komunikujeme silou [9].

V komunikaci se neobejdeme bez dovedností správně číst a interpretovat neverbální sdělení druhé strany. Nejvyšší výpovědní hodnotu mají projevy neuvědomělé, vědomě nestylizované, které se objevují v situacích citově angažovanosti, emočního vypětí, stresu. Soubor neverbálních projevů mívá větší výpovědní hodnotu nežli hádání z jediného, izolovaného znaku. Tak se nejistota či nedostatek sebedůvěry zpravidla nepromítne do jediného projevu, ale dá se o sobě znát celým souborem verbálních a neverbálních signálů – tichý, chvějivý hlas, těkavé pohledy stranou, přešlapování či poposedávání, defenzivní způsob sezení, mnutí prstů, červenání se, pocení atp. Otevřená agrese o sobě dává znát hlučností, expanzivním, expresivním řečovým projevem „okupací“ prostoru

bez respektu k teritoriím druhých, dominantním postojem, hřmotným, rázným krokem, divokou gestikulací, brunátností v obličeji, pohledem vpíjejícím se do tváře protějšku apod. Rozzlobený člověk se projevuje výraznou, živou mimikou a gestikulací, neklidně rázuje, jako by se mu nedostávalo prostoru. Smutný, deprimovaný člověk je naopak sotva slyšet, ve všech projevech je znát „sevřenost a schoulenost do sebe sama“ [9].

2.3.1 Krizové vyjednávání a jeho vznik

Velmi specifickou oblastí, která významně využívá poznatků krizové komunikace a komunikace rizika, je krizové vyjednávání. Tato činnost je v gesci Policie ČR, ale mohou s ní přijít do kontaktu i ostatní příslušníci bezpečnostních sborů [4].

Krizové vyjednávání je metoda řešení incidentů a krizí pomocí komunikace zaměstnanců VS ČR s odsouzenými. Využívá se v situacích, kdy by použití síly znamenalo pro účastníky události příliš velké riziko vzniku zranění, smrti, hromadného znepokojených ostatních odsouzených. Vyjednávání je významnou součástí zvládnání krizových situací. Má mezioborovou bázi, při které využívá poznatky nejen sociální, forenzní a klinické psychologie, ale i znalosti informačních a komunikačních technologií. Cílem krizového vyjednávání není jen přesvědčit pachatele, aby zanechal protiprávního jednání, ale často má především zklidnit situaci a vytvořit časový prostor pro řešení krize jinými než silovými prostředky [4].

Profese krizového vyjednávatele se začala v Policii ČR konstituovat po roce 1989. Tato oblast byla nejvyspělejší v USA a Velké Británii. Čeští vyjednávající nejvíce čerpali od lektorů z USA a absolvovali kurzy Londýnské metropolitní policie. Policejní vyjednávající v České republice (dále jen „ČR“) připravují v dílčích oblastech kolegy z VS ČR pro intervence u nepokojů a vzpour ve věznicích [4].

Vyjednávání na straně jedné je technika vedení komunikace v běžném životě, na straně druhé se do situace krizového vyjednávání, vyjednávání dostávají záchranáři, hasiči, policisté i zaměstnanci VS ČR. Musíme si však uvědomit, že předpokladem úspěšného vyjednávání – krizové komunikace – je poznat protistranu [5].

Chování při krizové komunikaci má své zásady, které jsou:

- navázání kontaktu,
- klást vhodné otázky a získat tak co nejvíce informací,
- aktivně naslouchat,
- neslibovat nespílitelné,
- nabídnout řešení situace,
- při vzetí rukojmích zdržovat do příchodu vyjednavče Policie ČR [5].

S vyjednáváním se ve věznici můžeme setkat každý den při běžné komunikaci s vězněnou osobou. Jde o způsob přesvědčování a ovlivňování vězně k uposlechnutí výzvy, pokynu a příkazu kteréhokoliv zaměstnance bez použití donucovacích prostředků. Základním a hlavním cílem při komunikaci s vězněnou osobou je dosažení splnění požadavku.

Při každodenním styku s vězněm je nutné vědět, s jakým odsouzeným jednám. Svoji komunikaci musím přizpůsobit různým aspektům. Důležitá je také verbální a neverbální komunikace odsouzeného včetně chování zaměstnance. Hraje zde roli typ odsouzeného-submisivní nebo dominantní jedinec, osobnost odsouzeného, dále to, jestli je sám či v kolektivu ostatních, jak zvládá či nezvládá autoritu a dále důvěra mezi odsouzeným a zaměstnancem. Někdy je lépe s ním hovořit o samotě, jindy to zas nevádí. Nesmíme opomenout na vliv prostředí, jeho psychický a fyzický stav.

Při vyjednávání musíme umět argumentovat a mít argumenty připravené. Argumentovat znamená racionálně dokazovat, zdůvodňovat svá tvrzení. Bez argumentace se při přesvědčování a získávání druhých neobejdeme. Chceme-li při vyjednávání uspět, musíme se předem připravit argumentaci. Měli bychom znát i sílu argumentů a určit jejich správně rozložení a nasazení. Obecně se doporučuje začít silným argumentem, pak zařadit další, ne již tak zásadní, a zakončit argumentem pádným, silným. Měli bychom také odhadnout, jaké asi budou argumenty druhého, s čím se „vytasí“. Opět platí zásada pohledu očima druhé strany. Na předpokládané argumenty mějme připraveny protiargumenty. Uvědomme si, že v mnoha vyjednáváních či „slovních přestřelkách“ nevítejší strana, která má více pravdy, nýbrž ta která je lépe připravena a argumentačně vybavena, dovede o své „pravdě“ přesvědčit [9].

2.4 Nebezpečné a rizikové vězněné osoby

Vězněné osoby, které působí problémy, spory a konflikty trvale, mohou být osoby, které se dopustily násilí vůči zaměstnancům věznice nebo vůči spoluvězněm, mohou to být i dealeri drog ve vězení. Jde o osoby, které se ve vězeňském prostředí dopouštějí výtržností, narušují chod věznice, realizují násilné incidenty, ale také o jedince, kteří spoluvězně k takovému jednání povzbuzují, nebo o vězně, u kterých byla zjištěna nějaká-forenzně nevýznamná-duševní porucha (např. jedinci s kverulatořními rysy, s psychopatickou/disociální strukturou osobnosti, nebo osoby s abúzem psychotropních látek). Není neobvyklé, že jsou výřeční, pohotoví, bystří, a schopni prohlédnout situaci. Bývají agresivní a násilníci, v jeho slovníku bývají frekventovaná slova, jakou jsou „čest“ a „spravedlnost“, zatím co jejich chování je v krajních případech značně impulzivní a destruktivní. Nevěří autoritám, které je omezují, a vůbec vyvolání trvalejší důvěry v kohokoli je u nich extrémně obtížné. Osobnost mnohých z nich odpovídá hraniční poruše osobnosti nebo diagnóze poruchy osobnosti

(psychopatická struktura osobnosti), pro niž je charakteristická „nevléčitelnost“ a nebezpečnost; taktéž se u nich mohou objevovat narcistické osobnostní rysy [6].

Nebezpečnost vězně posuzuje VS ČR i v rámci Souhrnné Analýzy Rizik a Potřeb Odsouzených (SARPO), a podrobněji v tomto nástroji, pokud je provedena komplexní analýza tzv. riziko újmy. Nebezpečnost je zde pojata jak z pohledu autoagrese v podobě zaznamenaných projevů maladaptivního chování v minulosti (sebepoškození, pokus o sebevraždu, volní odmítání stravy), tak i z pohledu heteroagresivních projevů v průběhu výkonu trestu. Nebezpečnost vězně tak může být vnímána jako jedna z komponent jeho rizikovosti. Sleduje a hodnotí se riziko vězněné osoby v charakteristikách, jako je způsobení vážné újmy příslušníkům/pracovníkům věznice či vězňům, sleduje se i rizikovost vězně ve smyslu možného útěku či neplnění podmínek a pravidel instituce. Dále se nezapomíná ani na riziko újmy vůči sobě samému a rizikovost osoby s ohledem na svoji zranitelnost (možný objekt násilí). K dalším okruhům rizik patří například riziko útěku, problémy s kontrolou chování, problémy v otázce dodržování pravidel a povinností, a zejména pak riziko vůči ostatním vězňům [6].

Zde existuje riziko (velmi vysoké, vysoké, střední či nízké), resp. pravděpodobnost způsobení vážné újmy jiné osobě, se vyhodnocuje zvlášť pro jednotlivé skupiny-vůči dětem, společnosti, konkrétní dospělé osoby, vůči pracovníkům věznice, nebo vůči dalším vězňům. Dále se pak samostatně vyhodnocuje, zda u daného vězně existují obavy týkající se rizika sebevraždy, sebepoškozování, zvládnutí situace ve výkonu trestu (pobyt v instituci), zranitelnosti, útěku, problému s vnější kontrolou (autoritou), či porušování pravidel (neplnění povinností) [6].

Vězeňské klasifikační systémy jsou v řadě případů postaveny na faktorech, které najdeme i v nástrojích či systémech, posuzujících „obecné“ riziko – ať už v souvislosti s rizikem recidivy či nebezpečností osoby pro sebe samu či pro okolí.

Na rozdíl od nich se ale klasifikační vězeňské systémy mnohem více zajímají o identifikaci vězňů, kteří buď představují riziko útěku, nebo u kterých lze potenciálně předpokládat obtíže při zacházení s nimi [6].

Ještě v roce 2017 se věznice podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti členily do čtyř základních typů – s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. V říjnu 2017 došlo ale k připravované změně v této oblasti a nyní jsou věznice rozčleněny pouze na dva typy a to na věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou. V každé věznici jsou pak ještě stanovené stupně zabezpečení a ty jsou označeny jako nízký, střední a vysoký stupeň zabezpečení. Soud odsoudí pachatele do konkrétního typu věznice. V samotné věznici pak určuje stupeň zařazení ředitel věznice na základě doporučení odborné komise.

Právní úpravu výkonu trestu odnětí svobody a výkonu vazby v ČR se pochopitelně problematikou nebezpečnosti vězňů, jejího hodnocení a opatření k prevenci násilí ve věznicích, zabývá. Za základní právní dokumenty lze v tomto směru pokládat zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění, vyhlášku Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění, zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby v platném znění, vyhlášku Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, v platném znění a dále interní předpisy VS ČR, zejména nařízení generálního ředitele VS ČR č. 29/2009 týkající se Indexu útěkářů a nebezpečných osob [6].

2.5 Problematika násilí

Násilí není diagnostická kategorie, ale typ chování, které je spojeno s různou psychopatií. Jde o komplexní vzorec chování, který je heterogenní ve své etiologii i projevech. Násilné činy mohou být impulzivní povahy, nebo je můžeme popsat jako promyšlené chování, které předpokládá vědomé plánování.

Také můžeme rozlišit např. predátorské násilí, tedy násilí realizované za účelem vlastního prospěchu nebo násilí spíše (psycho)patologické povahy, tedy takové, které je např. způsobené lidmi jednajícími pod vlivem halucinací či jiné duševní poruchy. Násilí bývá často vymezeno jako nezákonné použití síly, jiná definice charakterizuje násilí jako pozorovatelné, fyzicky agresivní chování s jasným úmyslem poškodit druhou osobu nebo předmět. Pojem násilí bývá nejčastěji používán pouze pro interakce mezi lidmi. Agrese může být jakýmsi motivačním činitelem a násilí pak jedním z projevů agrese v lidském chování [6].

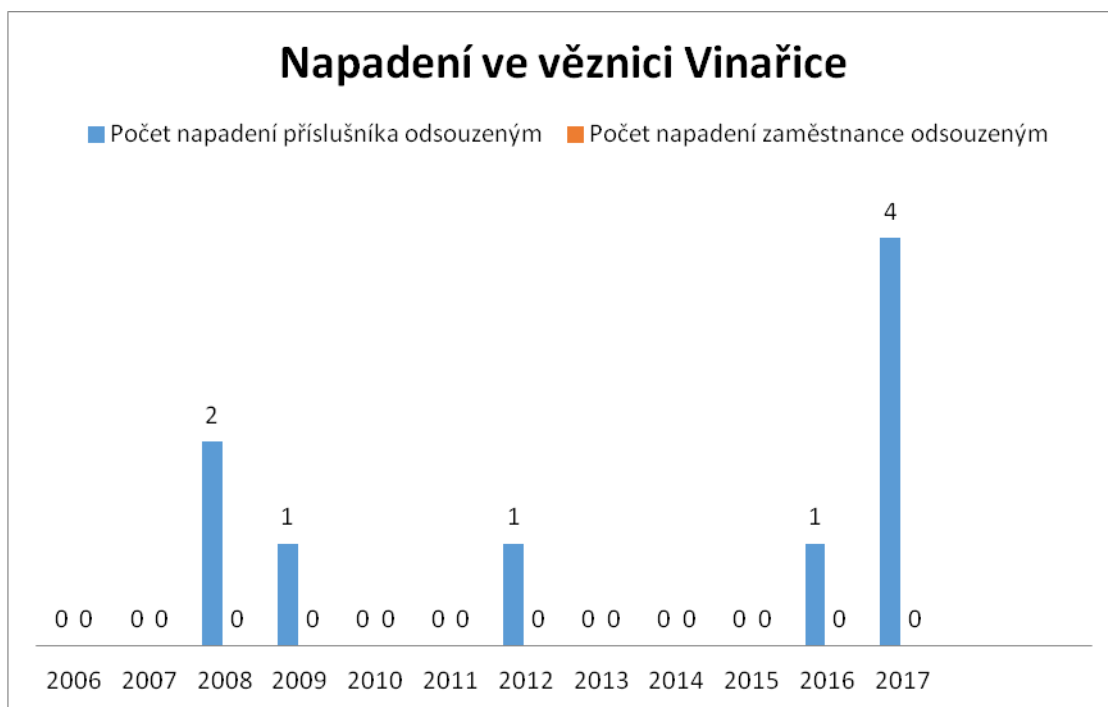
Na nejobecnější úrovni je viktimizace vnímána jako proces nebo skutek, při kterém se z člověka stává oběť (nejčastěji ve smyslu trestného činu, ale třeba šikany). Zahnuje jak verbální útoky (zneužívání), pohružky/výhrůžky, donucování, ale i krádeže, loupeže, fyzický útok, sexuální útok nebo šikanu (může zahrnovat jeden nebo více zmíněných projevů chování). Viktimizací je zde myšleno úmyslné jednání. Obtížné je ale odlišit jednotlivé incidenty „šikany“ od komplexnějšího viktimizačního procesu [6].

Násilí ve specifickém prostředí, jako je výkon trestu odnětí svobody, má řadu podob a forem. Od šikany, přes ekonomické zneužívání, psychické vydírání až po sexuální či fyzický útok. Patří sem násilné jednání nejen vůči druhým osobám, ale i násilí směrem k sobě samému – automutilace (sebepoškozování), ale také sebevražedné pokusy a dokonaná suicidia vězňených osob [6].

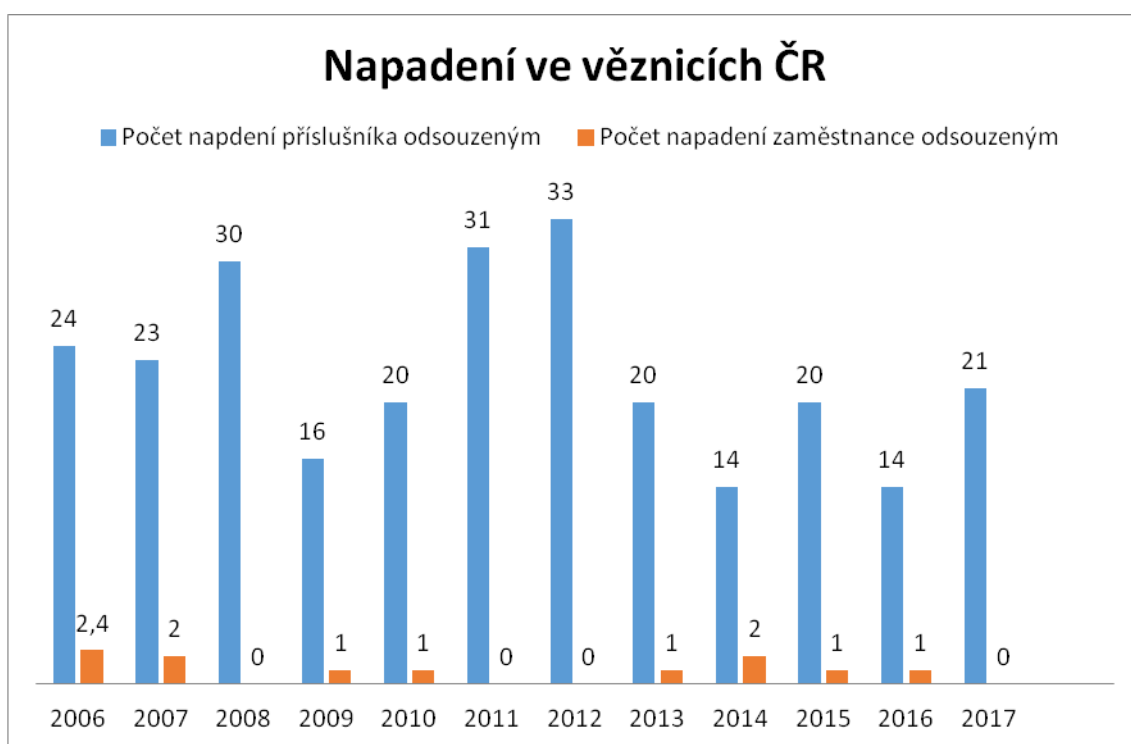
Obecně můžeme násilné, agresivní vztahy mezi jedinci rozdělit do dvou typů. Jednak mohou být vzájemné vztahy mezi pachatelem a obětí symetrické či „vysoce-konfliktní“, kde se obě strany vzájemně napadají/útočí proti sobě, nebo o asymetrické či „nízko-konfliktní“ vztahy, kdy jeden přijímá roli agresora a další zúčastněný přijímá roli oběti. Šikana představuje další kategorii agresivního vztahu, kdy směr či druh agrese může buď být přímý nebo nepřímý, nebo může jít např. o formu „proaktivní“ agrese, kdy jedinec manipuluje

a dominuje ve vztahu k ostatním tak, aby dosáhl materiálních nebo sociálních cílů – v tom je skryt na straně pachatele i prvek plánování. Ve vězeňském prostředí ale nejsou všechny formy a projevy šikany či násilí vysoce organizovaným a plánovaným jednáním. Často můžeme násilí představovat „reakcí“, ke které se pachatel násilí cítí být donucený. Takový jedinec – „rváč/oběť“ – tedy ten, který je v roli šikanovaného, tak i v pozici šikanujícího, pak možná agresí a násilím směrem ostatním reaguje na svou vlastní viktimizaci. Taková reakce může pak – v psychologické rovině – interpretována jako obava nebo obranná odpověď. Šikana či násilí ve vězení obecně tedy nemusí být nutně proaktivním chováním, ale může zahrnovat i prvky reaktivní agrese – to vše v závislosti na motivaci útočníka a sociálních okolnostech (situace, ve které se „to děje“). Pak by „ryzí“ agresoři, tedy ti, kteří jsou jen v roli útočníka, nikoli oběti, s větší pravděpodobností reprezentovali proaktivní agresory, zatímco útočníci, kteří jsou zároveň i oběti, by s větší pravděpodobností představovali reaktivní agresory [6].

V českých věznicích je násilí mezi odsouzenými směrem k zaměstnancům věznice, zejména ve formě fyzického násilí, hodnoceno jako mimořádná událost. Data o počtech napadení personálu ve věznici Vinařice a celkem v celé VS ČR uvedu v grafu:

Obrázek 1 – Počty napadení ve věznici Vinařice

Obrázek 2 – celkové počty napadení ve všech věznicích

V českých věznicích se nacházejí osoby, na které se klade větší četnost kontrol ze strany příslušníků a civilních zaměstnanců věznice, které upravuje Sbírková nařízení generálního ředitele č. 12/2012 o předcházení, zabránění a včasném odhalování násilí mezi obviněnými, odsouzenými a chovanci. Jedná se o vězněné osoby, které jsou zařazeny do různých kategorií v seznamu označující je zkratkou:

- a) STH – snížená tělesná hmotnost
- b) NMÚ – nízká mentální úroveň
- c) MON – možný objekt násilí
- d) MPN – možný pachatel násilí
- e) DVO – další vytypovaná osoba

2.5.1 Psycho-sociální práce s vězni a jejich socializace a resocializace

Jak úspěšně pracovat s odsouzenými, aby se již nevraceli do vězeňských zařízení? Vysvětlíme si hlavní pojmy, které s problematikou úzce souvisí – socializace, resocializace, reintegrace, náprava a reedukace.

Socializace jedince v průběhu jeho života je jeho celoživotním biologickým, psychickým a sociálním zráním. Sociálním zráním rozumíme přebírání rolí, s nimi spojených norem a hodnot odpovídajících věku a pohlaví, účast na jejich vymezování, předjímání rolí budoucích, (hrou, studiem, přípravou narození dítěte atd.), ale i nutné zapomínání rolí, které již nejsou v daném věku a situaci funkční. Do života každého zasahují jak události jedinečné (nemoc, smrt blízkého), tak celospolečenské (krize, války, revoluce apod.). V „normálním vývoji“ jedince patří k nejvýznamnější takové, které se v určité společnosti týkají většiny. Jde o takové zlomové události (první příchod do školy, sňatek, narození dítěte, „prázdné hnízdo“, odchod do penze atd.), které průběh a prožívání každodennosti (tedy i normy, hodnoty, vztahy, a role) zásadně mění, a to způsobem typickým pro množství lidí určité věkové skupiny, pohlaví, někdy i sociálnímu statusu.

Neúspěšná socializace je problémem jak pro jedince (jeho společenské vyloučení), tak pro společnost (sociální deviace) [10].

Resocializace je chápána jako opětovná socializace, která probíhá u člověka propuštěného z dlouhodobé vězeňské (ústavní, nemocniční) péče. Jedná se o proces zbavování se původních vzorců chování a přejímání vzorců nových. Je to složitý proces nápravy [12].

Reedukace je definována jako převýchova či „snaha pomocí pedagogických metod rozvinout nevyvinuté osobnosti vlastnosti či je pozměnit společensky žádoucím směrem“ [12].

Náprava (nápravně výchovná činnost) - „penitenciární oblasti bývá náprava vyčleněna pro odstraňování dílčích nedostatků v chování a jednání či celkové socializaci. Pro odstraňování závažnějších poruch se používá pojmu převýchova. Náprava se týká osob s deficitní socializací a převýchova osob s deviantní socializací“ [12].

Reintegrace je těsně spojena s resocializací. Je to pokus dosáhnout pomocí resocializace toho, aby se propuštěný znovu integroval do skupiny, ze které se vyřadil v důsledku páchaní trestné činnosti [12].

Pojem zacházení obsahuje „souhrn aktivit směřovaných k pachateli trestných činů, které provádí specializovaný pracovník (vězeňský, sociálních služeb, výchovný): jedná s pachateli trestných činů, řeší a pomáhá řešit jejich problémy, vede odsouzené (k práci, ke vzdělání, k samostatnosti...), pečuje (o jejich zdraví, pozitivní rozvoj), působí, ovlivňuje jejich chování, názory, vývoj – směřování k prosociální orientaci. Cílem je aby obsah zacházení vedl odsouzeného k sociálně vyzrálejšímu – odpovědnějšímu chování“ [12].

V nápravě pachatele sehrává důležitou roli i faktor doby, po kterou jedinec tráví čas ve vězeňském zařízení. Čím delší je pobyt ve věznici, tím více je člověk narušen vězeňskou subkulturou, často z věznice odchází obohacen o celou řadu poznatků, které vedou k dalšímu a efektivnějšímu páchání trestní činnosti [12].

Vyvstává celá řada otázek. Lze resocializovat někoho, kdo nebyl socializován? Jak úzká hranice mezi tím, být řádným občanem, být tedy socializován, a být člověkem, který je společností vyloučen v důsledku deviantního chování a je izolován ve vězeňském zařízení? Můžeme se pokoušet interiorizovat sociální normy v prostředí, které je označováno za „univerzitu zločinu“ [12]?

Ve vězeňském zařízení se snažíme na odsouzené působit tak, aby se po propuštění z výkonu trestu znovu začlenění, tedy reintegrovali do společnosti. Často se u odsouzených v anamnéze setkáváme s mezigenerační kriminalitou, tedy s tím, že se kriminalita objevovala již u některých členů rodiny (výkon trestu jako rodinná záležitost), dále pak se zneužíváním, zanedbáváním a týráním. Výchovné problémy se u řady z nich objevují již na základní škole, u drtivé většiny pak na středních školách či učilištích a často jdou ruku v ruce s abúzem alkoholu a omamných a psychotropních látek. Přesto je nutné podotknout, že etiologie kriminálního chování je multifaktoriální a je „výsledkem interakce mezi komplexem vnějších vlivů a vlastností jedince. Konkrétní trestný čin je vždycky třeba chápat jako aktuální souhru vnitřních faktorů a vnějších okolností“ [12].

Jak tedy vhodně působit na odsouzené, u nichž lze dosáhnout změny v chování? Reedukace, resocializace a náprava by měla vést k:

- dosažení změny v chování přímým působením na odsouzeného; rovněž k posílení smyslu pro odpovědnost, vytvoření pozitivních sociálních návyků, etických postojů a vztahu k práci,

- neutralizování společenské nepřizpůsobivosti či sociální nezpůsobivosti a celkové zvýšení sociální kompetence,
- odstraňování škodlivých návyků, především závislosti na drogách, alkoholu, hracích automatech, lécích apod.,
- vytvoření reálných životních perspektiv, které by odsouzenému usnadnily přechod do společnosti [12].

2.5.2 Program zacházení

Zacházení s odsouzenými je veškerá činnost, která je realizována s odsouzenými ve vězeňských zařízeních proto, aby byl naplněn účel výkonu trestu odnětí svobody, a aby přitom nedošlo ke zhoršení jejich osobnosti, tělesného a duševního stavu. Zacházení v sobě zahrnuje nejen sociální péči vzdělávání, reedukaci, psychoterapii, psychologickou a lékařskou péči, ale i návštěvy, korespondenci a zaměstnávání vězňů [12].

V nástupním oddělení odsouzenému na základě zpracované zprávy, s přihlédnutím k jeho zájmům, nabídnut vhodný program zacházení. Souhlas s vybraným programem zacházení odsouzený stvrdí svým podpisem. Pokud si odsouzený nezvolí některou z nabízených alternativ programu zacházení, je mu stanoven program minimální. Zpravidla je tento program uplatňován i u odsouzených zařazených ve III. postupové skupině vnitřní diferenciaci věznic. Programy jsou sestavovány z jednotlivých aktivit vycházejících z možností věznic [12].

Program zacházení se tedy zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na charakteristiku osobnosti, sociální situace, délku trestu, příčiny trestné činnosti a zájmy odsouzeného. Programy zacházení sestavuje a aktualizuje speciální pedagog spolu s odsouzeným. Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení

s odsouzeným směřující k dosažení cíle, způsob a četnost hodnocení. Pevnou součástí programu zacházení u pracovně zařaditelných odsouzených je pracovní terapie [12].

2.6 Vliv výkonu trestu na odsouzené

Výkon trestu odnětí svobody je náročnou životní situací, která se dotýká nejen člověka samotného, ale má vliv i na sociální okolí daného jedince jako je vztah s rodinou, přáteli. Pokud budeme hovořit o dopadu na jedince, je třeba si uvědomit, že na vězně působí psychická a materiální izolace. K tomu musí odsouzený dodržovat stanovený režim např. časový rozvrh dne, další spoluodsouzené, hluk, pocit nudy, omezený kontakt s rodinou, přeplněnost věznic. Mezi další problém patří kouření a s tím spojená špatná cirkulace vzduchu. Tyto atributy negativně ovlivňují odsouzené a tím narušit jejich psychickou pohodu [12].

Působení různých zátěžových situací může vést k dočasnému, ale i trvalému narušení psychické rovnováhy, které se může projevit v chování, prožívání i uvažování jedince [12].

Velký podíl míry zátěže závisí ve vězení na odsouzeném a jeho adaptaci na vězeňské podmínky, na vrozených předpokladech, na dosažené úrovni vývoje, individuálních zkušenostech i celkovém aktuálním stavu. Velikost frustrační tolerance, což je obecná míra odolnosti vůči zátěžovým situacím, se odvíjí od osobnosti odsouzeného a jeho schopnosti zvládat zátěžové situace, od jeho adaptačních mechanismů, podmínek výkonu trestu a novosti situace, požadavků a okolností, v nichž se nyní nachází. Důležitou roli zde sehrává i sociální podpora rodiny, partnera, přátel, blízkých a poskytovaných služeb odborných zaměstnanců [12].

Pro odsouzené je důležité si udržet kontakt se světem mimo věznic. Je třeba si uvědomit, že ve věznicích se nacházejí na malém prostoru osoby, které porušují zákony, často nemají reálný pohled na spáchané trestné činy a svou vinu, své jednání omlouvají a bagatelizují. Dále se ukazuje, že čím delší odsouzený trest má, tím více jsou narušeny jeho vztahy s rodinou [12].

Negativní důsledky, které se objevují ve výkonu trestu odnětí svobody a po propuštění, mnohdy poznamenají jedince na celý život. Jsou to především:

- prizonizace a druhý život odsouzených (demoralizace jedince),
- negativní vlivy působící na odsouzeného vyvolávají otrlost, lhostejnost a podlézavost (účelovost),
- narušení osobnosti,
- neudržení sociálních vazeb, především s rodinou (častým problémem je i kvalita udržovaných vztahů),
- narušení schopnosti navazovat vztahy s opačným pohlavím,
- stres, frustrace, deprese, pocity beznaděje,
- nereálná očekávání,
- šikana (ze strany spoluvězňů a personálu),
- sociální stigmatizace vinou pobytu ve vězení,
- narušení sebeovládání, samostatnosti, schopnosti rozhodovat se, ukázněnosti,
- změny v oblasti motivace a postojů,
- finanční problémy způsobené růstem zadluženosti,
- zkušenost s homosexuálním stykem,
- kontakt s drogami,
- ztráta bydliště a zaměstnání.

V adaptaci na vězeňské prostředí rozlišujeme pět základních typů:

1. Realistické přizpůsobení – je u jedinců, kteří si vytyčili reálné cíle, kterých chtějí dosáhnout v průběhu výkonu trestu. Orientují se na podmíněčné propuštění, povolení opustit věznici, přerušeni výkonu trestu atd. Jedná se o nejlepší adaptaci na vězeňské prostředí.
2. Agresivně nepřátelské přizpůsobení – agresivní způsob vyrovnávání se se zátěží. Toto chování se projevuje ironizováním, zesměšňováním, zastrašováním a fyzickým napadáním. Je namířeno na vězeňský personál i na ostatní odsouzené. Je spojeno se šikanou a vydíráním. Může vyústit až v těžké ublížení na zdraví či skončí smrtí napadaného.
3. Přizpůsobení se nepřiměřenou kompenzací – jedná se o překrytí obvyklých reakcí na výkon trestu např. starosti, obavy, tím, že se odsouzený vychloubá svou dosavadní trestnou činností i tím, co spáchá po propuštění, zde si hraje na „velkého zločince“, a přitom si není jist sám sebou.
4. Přizpůsobení se nepřiměřenou projekcí – reakcí odsouzeného je obviňování někoho jiného za té, že se ocitl ve vězení. Jedná se o vyhýbání se odpovědnosti. Svalování viny na druhé se objevuje hojně u osob vykonávajících trest odnětí svobody za neplnění vyživovací povinnosti.
5. Přizpůsobení se únikem – jedná se nejčastěji o únik do denního snění, v krajních případech může končit až sebevraždou [12].

Pokud u vězněné osoby byly přítomny pouze náznaky výše uvedených rysů osobnosti, v průběhu pobytu ve věznici se prohloubí a zvýrazní. Velice těžká a obtížná je výchovná práce s odsouzeným, který se adaptuje pomocí agresivně nepřátelského přizpůsobení. S těmito odsouzenými by měli pracovat psychologové a vychovatelé – terapeuti [12].

2.6.1 Negativní jevy ve věznicích

Vlivem dlouhodobého pobytu ve věznicích může dojít k určité, obvykle jen dočasné změně některých osobnostních vlastností. Bylo zjištěno, že dochází k zvýšení hostilis, nejen ve vztahu k ostatním, ale i ve vztahu k sobě, a k nárůstu míry introverze. Obvyklý nedostatek hlubších citových vazeb mezi spoluvězni posiluje tendenci uzavírat se do sebe. Riziko suicidálního chování je zvýšené především v období po uvěznění. Uváděná míra sebevražednosti je až čtyřnásobně vyšší než v běžné populaci [13].

V prostředí věznic se můžeme u odsouzených setkat s tzv. negativními jevy, které jsou vyústěním adaptace na vězeňské podmínky. Pod pojmem negativní jevy rozumíme činnosti, které jakýmkoliv způsobem znesnadňují či znemožňují penitenciární působení a naplňování účelu výkonu trestu. V souvislosti s touto problematikou může každý vězeň představovat řadu rizik. Mezi ně patří riziko vztahu ke společnosti (recidiva trestné činnosti), riziko spojené s pobytem ve vězení (nebezpečnost vězně) a rizika vyplývající z programů zacházení. Často v rámci negativních jevů mluvíme o agresi, volném odmítání stravy, náhradním sexuálním uspokojování, užívání drog, držení nepovolených předmětů a vzpourách. Řadíme sem i prizonizaci a druhý život odsouzených. Většinu uvedených negativních jevů označujeme v praxi jako mimořádné události (útěk z věznice, zneužití volného pohybu na nestřeženém pracovišti a při opuštění věznice, nevrácení se z přerušení výkonu trestu, úmrtí vězně, sebevraždy, hladovky, hromadné nepokoje a napadení příslušníka či občanského zaměstnance. Všechny výše zmíněné negativní jevy podléhají hlásné službě [12].

V kapitole 4.2 Problematika násilí jsem v grafu uvedl ze statistik VS ČR počty napadení ve všech věznicích a ve věznicích Vinařice.

Mez závažné a velmi časté jevy patří sebepoškozování. Sebepoškozování mívá celou řadu příčin, může sloužit jako prostředek k uvolňování tenze, upoutání pozornosti, jako patologický náhradní zdroj chybějící stimulace, někdy hýbá signálem poruchy osobnosti, ale může být i radikálním pokusem, jak dosáhnout požadovaných úlev [13].

Můžeme se setkat s řadou autoagresivních projevů: pořezání na rozličných místech těla (ruce, krk, břicho), polykání cizích předmětů (často za účelem pobytu v nemocničním zařízení – polykají se lžice, sklo hřebíky, žiletky...), předávkování léky či drogami, vypití jedovatých tekutin (monočlánky, barvy), úmyslné způsobování hnisavých zánětů (píchání různých látek pod kůži – mýdlo, tuha), strangulace, popálení, opaření [12].

Další problémovou oblastí je užívání návykových látek. Řada odsouzených ve vězení užívá drogy z důvodu zvýšeného napětí a snahou o únik ze situace (obranný mechanismus). Mezi odsouzenými je i mnoho pravidelných uživatelů návykových látek [12].

Problematickou oblastí je i zneužívání léků. Léky ve věznici jsou velmi dobře dostupné, a to především tam, kde se umisťují odsouzení trvale pracovně nezařaditelní [12].

Ve věznicích jsou dostupné prakticky všechny možné druhy drog. Drogy do věznice nejčastěji putují od rodinných příslušníků či přátel [12].

3 CÍL PRÁCE

Bakalářská práce je zaměřena na vznik a příčiny potenciálních mimořádných událostí zapříčiněných nezákonným vystupováním odsouzených ve věznici Vinařice.

V teoretické části jsou popsány psycho-sociální práce s vězni. Je zmíněno jakým způsobem vyřešit krizové situace za použití odpovídajícího vyjednávání, s ohledem na maximální eliminaci mimořádné události ze strany zaměstnanců věznice. Dále je popsán vliv psychického stavu odsouzeného na případný vznik mimořádné události.

V praktické části je vytvořena příručka opatření pro zaměstnance VS ČR. Opatření jsou vypracována na základě psychologických zpráv o odsouzených recidivistech, mladých dospělých, mentálně retardovaných a pachatelů násilných trestných činů ve formě kazuistik. Příručka bude pomůckou, jak jednat s výše uvedenými skupinami odsouzených v každodenním styku k zamezení vzniku potenciální mimořádné události.

4 METODIKA

Slovem kazuistika rozumíme metodu studie jednotlivého případu s důrazem na utříděný celkový pohled, včetně základních charakteristik osobnosti jedince, jeho příznaků, vývoje poruch, významných zážitků, postojů atp. V kazuistice najdeme detaily, konkrétnost u jednotlivých případů.

Metodická příručka pro zaměstnance je pomocný materiál (manuál), jak postupovat při určitých činnostech. V mém případě se jedná o Soubor opatření krizových situací (dále jen „SOKS“). V této metodické příručce najdou zaměstnanci postup, jak jednat odsouzenými mentálně retardovanými, odsouzenými recidivisty, odsouzenými mladými dospělými a pachateli násilných trestných činů, kteří mohou být agresivní nebo pod vlivem návykových látek. V SOKSu najdeme obecné postupy krizové komunikace, které mají zaměstnance nasměřovat k úspěšnému zvládnutí krizové situace a zamezení vzniku mimořádné události zapříčiněnou špatnou komunikací.

5 VÝSLEDKY

5.1 Kazuistika - mladý dospělý - narozen 1998

Kriminalita: Ve výkonu trestu podruhé, poprvé jako mladistvý, trest odnětí svobody převyšuje 5 let, jedná se o násilný trestný čin (loupež), dále má uložené ústavní sexuální ochranné léčení.

Bydlení: Nemá nijak právně zajištěné řádné bydlení a využívá neformální nabídky ze svého blízkého okolí (rodina, kamarádi). V tomto prostředí se více vyskytuje rizikové chování.

Zaměstnání: Oficiálně nebyl nikdy zaměstnán, bez pracovních návyků, před nástupem do výkonu trestu nebyl v evidenci úřadu práce.

Finance: Byl vyživován matkou, nikdy neměl legální příjem, o svých závazcích nemá přehled.

Rodina: Má jedno dítě, které je v péči matky, je svobodný, uvedl kontakt na rodiče a babičku. Má 7 sourozenců. Dává přednost kontaktům s osobami s kriminální minulostí, měl závažné konflikty v mezilidských vztazích, nemá fungující sociální zázemí.

Vzdělání a výchova: Docházel do zvláštní školy, má kurz zednických prací z věznice Všešrdy. Do 15 let byl vychováván oběma rodiči společně se sourozenci. Byl v protialkoholní léčebně, ale neví kdy a jak dlouho. V 15 letech ve výkonu trestu za sexuálně motivovanou trestnou činnost. Vloupával se do sklepů, lhal, kradl v obchodech, zůstával přes zákazy rodičů do noci venku, chodil za školu, zneužíval alkohol, drogy od 10 let, vynucoval si sex.

Závislosti: Od raného dětství užíval drogy (marihuanu, pervitin, heroin, těkavé látky). Primární drogou je marihuana. Od 14 let hraje hazardní hry-automaty. Je kuřák, kouří 20 cigaret denně.

Osobnost a chování: Trpí dissociální poruchou osobnosti – agresivita, bezohlednost, bezcitnost, nedodržování společenských norem - (anetičnost neboli extrémní bezcitnost). Převládá v osobnosti a chování odsouzeného pudová složka, sexuální deviace - chorobná sexuální agresivita. Má snížené mentální schopnosti-lehká mentální retardace. Od dětství byl v psychiatrické péči na léčení epilepsie, agresivita, občasná porucha udržení moči a stolice, porucha pozornosti s hyperaktivitou. V minulosti se sebepoškodil. Byly zjištěny velmi časté projevy brachiální agrese – třetí nejzávažnější stupeň agrese, který představuje agresi fyzickou. I ostatní druhy agrese jsou velmi časté (nepřátelství a verbální agrese). Opakovaně se snaží ovládat druhé lidi a využívat je ve svůj prospěch. Lež používá opakovaně za účelem zisku výhod. S formálními autoritami se často dostává do konfliktu. Vnímá to jako svou přednost. Je značně nezodpovědný, což je jeden z jeho nejvýraznějších rysů. Problémy, do kterých se dostává, neřeší a čeká, jak dopadnou. Pravidla a normy porušuje opakovaně a je iniciátorem takových situací. Akceptuje jednání antisociálního charakteru a projevuje se nevyzpytatelně.

Komunikace s odsouzeným mladým dospělým:

Pozitiva: Podle komplexní zprávy nebyla shledána.

Negativa: lhaní, vymýšlení si, neuznávání autorit, nezodpovědnost, odmlouvání, porušování norem, nevyzpytatelnost v chování.

Hrozby: možné fyzické napadení, agrese, konfliktní situace.

Postup jednání: vyžadování důsledného a bezpodmínečného plnění povinností, u jednání mít vždy kolegu (svědka), být neústupný, autoritativní, rozhodný. I když

je to věkově mladý jedinec, nezneužívá svého postavení a drží se zásad etiky a profesionality. Jakákoliv jeho tvrzení o své osobě si nejdříve ověřit. Přístupovat k němu jako k nebezpečné osobě s možností vzniku mimořádné události – napadení personálu věznice.

5.2 Kazuistika - mentálně retardovaný - rok narozen 1982

Kriminalita: Ve výkonu trestu poprvé, byl trestán 2x podmíněně, současný trest odnětí svobody převyšuje 5 let, jedná se o násilný trestný čin (těžké ublížení na zdraví s následkem smrti).

Bydlení: Nemá právně zajištěné řádné bydlení a bydlel se skupinou bezdomovců v sociálně vyloučených lokalitách. Velmi rizikový faktor, který měl přímou souvislost s trestným činem (vyskytovaly se zde časté konflikty).

Zaměstnání: Oficiálně nebyl nikdy zaměstnán, bez pracovních návyků, před nástupem do výkonu trestu nebyl v evidenci úřadu práce. Je bez praxe, měl pouze krátkodobé nelegální činnosti.

Finance: Nemá žádné legální příjmy kromě sociálních dávek. Má nelegální příjmy, které pocházejí z trestné činnosti (sběr železa-krádeže). Není schopen dlouhodobě plánovat a řešit své finanční situaci. Snadno se dostává do finanční tísně a vzniklé potíže není schopen řešit.

Rodina: Je svobodný a bezdětný, s rodinou bez kontaktu. Má několik sourozenců. Je v pravidelném kontaktu s osobami s kriminální minulostí, což mělo souvislost s trestným činem. Konflikty v mezilidských vztazích byly opakované a závažné. Nemá funkční sociální zázemí. Od rodičů odešel z důvodů konfliktů s otcem, od 15 let byl v ústavní výchově.

Vzdělání a výchova: Nemá dokončenou povinnou školní docházku, vyskytovaly se etopedické problémy (porucha emocí a chování, které se liší od kulturních, etnických a věkových norem), vychovávala jej babička (rodiče neměly zájem a pak byla nařízena ústavní výchova. Rodinné prostředí bylo dysfunkční.

Závislosti: Alkohol začal užívat od 18 let a užívání bylo škodlivé, pil denně po dobu 10 let. Absolvoval léčbu, ale neúspěšně, Alkohol měl souvislost s trestným činem. Drogy neužívá, automaty nehraje. Je kuřák a kouří cca 30 cigaret denně.

Osobnost a chování: Jedná se o jedince s výrazně sníženou mentální schopností, jednoduchý, dětinsky sebestředný, sobecký, emočně labilní. Diagnostikovaná lehká až středně těžká mentální retardace se sociálně nežádoucí rysy. Nalézáme opakované sebedestruktivní chování - sebepoškozoval se. Incidentsky řeší brachiální agresí - třetí nejzávažnější stupeň agrese, který představuje agresi fyzickou, agresivním chováním, je iniciátorem konfliktů. Veškeré jeho sociální vazby jsou s jedinci kriminální subkultury. Nemá tendence k manipulaci s druhými. Lež využívá tehdy, když si neví rady. Vědomě se vyskytuje na rizikových místech. Měl ojedinělé incidenty s autoritami. V běžných situacích selhává a je nezodpovědný. Dlouhodobě porušoval pravidla. Při řešení problémů spoléhá na druhé anebo čeká, jak věci dopadnou sami. Uváděl traumatizující zážitky, které zvládl jen s obtížemi.

Komunikace s odsouzeným mentálně retardovaným:

Pozitiva: Dětské projevy, submisivní, uznává autority, plní povinnosti, pozitivní vliv psychologa.

Negativa: mentální retardace, sebepoškozování, nedokáže ustát provokace ze strany spoluvězňů, pak se stává se výbušným, vznětlivým až agresivním.

Hrozby: V případě provokací výbušnost, vznětlivost, agrese.

Postup jednání: Klidné jednání, vše řádně vysvětlit a popřípadě zopakovat pokyny a úkoly. Pochválit jej za splnění každého pokynu. V případě přetrvávajícího problému přivolat psychologa.

5.3 Kazuistika - recidivista - narozen 1982

Kriminalita: Ve výkonu trestu je po čtvrté a celkem soudně trestán byl 15x. Poprvé byl odsouzen v 15-ti letech. Spáchal násilnou trestnou činnost (vydírání, loupež), nyní vykonává trest opět za loupež a také za majetkovou trestnou činnost.

Bydlení: Nemá nijak řádně ošetřené bydlení, je nejisté a nestabilní. Využívá nabídek ze svého blízkého okolí, což je rizikové. Pobýval též na ulici.

Zaměstnání: Poslední legální zaměstnání měl jako lešenář, pouze však několik měsíců. Byl také veden na úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání, byl ale sankčně vyřazen pro porušení povinností - na úřad práce se nedostavoval. Občas vykonával příležitostné brigády, a tudíž měl nedoložitelnou pracovní činnost. Má nedostatečné pracovní zkušenosti s ohledem na věk a osobním poměrům.

Finance: Měl nepravidelné legální příjmy a většinou má nelegální příjmy plynoucí z trestné činnosti. Své závazky neplnil a jejich plnění odmítá. Není schopen plánovat řešení své finanční situace. Snadno se dostává do finanční tísně, kterou nedokáže řešit.

Rodina: Je svobodný a má 3 vlastní děti, ale v péči je nemá. Má otce, matka již nežije, družku a dva sourozence. Družka je v cizině. Adresu ani věk otce nezná. Má dlouhodobě narušenou komunikaci se svým sociálním zázemím. Stýká se s osobami s kriminální minulostí. Měl konflikty v mezilidských vztazích a byly závažné.

Vzdělání a výchova: Má dokončené základní vzdělání (8 tříd ZŠ), ale již nedokončil střední odborné učiliště - obor zedník, a to z důvodu nástupu do výkonu trestu. Má pracovní praxi 5 let v dělnických a zednických činnostech. Do 13 let byl vychováván rodiči, vztahy standardní, výchova spravedlivá, ale neúčinná. Pak pobýval v diagnostickém ústavu a ve výchovném ústavu - výchovné problémy a záškoláctví. Objevila se kriminální zátěž u příbuzných, často lhal, kradl a loupil, trestnou činnost začal v 15-ti letech. Utíkal z domova a byl za školou, zneužíval návykové látky, hrál automaty a projevoval fyzickou agresi. Byl členem závadové skupiny.

Závislosti: Alkohol neužívá. Od 12 let je uživatelem drog (pervitin, heroin). Je závislý, užívání drog je škodlivé, drogy užívá 10 let. Je kuřák a kouří cca 30 cigaret denně.

Osobnost a chování: Docházel do psychiatrické ambulance a ve výkonu vazby byl na psychiatrii pro sebepoškozování, užíval léky na duševní potíže. Prožil traumata v dětství, které nezvládl (úmrtí matky a dítěte). V projevech chování se často vyskytuje brachiální agrese - třetí nejzávažnější stupeň agrese, který představuje agresi fyzickou. Má velkou snahu ovládat druhé za účelem prosazení vlastních zájmů. Lež používá opakovaně, aby získal výhody. Občas má konflikt s formálními autoritami. Velmi často vyhledává riziková místa, je velmi nezodpovědný. Běžné i náročnější situace nezvládá. Spoléhá na pomoc druhých anebo věci nijak neřeší a čeká, že se vyřeší sami. Pravidla a normy porušuje velmi často a je iniciátorem takových situací. Má antisociální jednání – druh chování, které porušuje nejen normy právní, ale i morální a sociální. Řádně pracovat nechce. Psychicky labilní jedinec, který se opakovaně sebepoškozuje.

Pozitiva: Znalost vězeňského prostředí a jeho adaptace na něj.

Negativa: manipulativní, konflikty s autoritami, nezodpovědnost, porušování pravidel a norem, labilita, sebepoškozování, lhaní.

Hrozby: antisociální jednání, agrese, riziko zkratového jednání.

Postup jednání: Klidná a jistá komunikace, důsledné vyžadování plnění povinností, jednat tak, aby neměl pocit méněcennosti a ponížení, vše jasně a srozumitelně vysvětlit. Při špatně zvoleném jednání (intonace hlasu, gestikulace, dokazování nadřazenosti) možný vznik mimořádné události – napadení personálu věznice.

5.4 Kazuistika - pachatel násilné trestné činnosti - narozen 1984

Kriminalita: Nebyl v minulosti trestán a ve výkonu trestu je poprvé. Spáchal vraždu novorozence, kterým byla jeho dcera.

Bydlení: Má řádně ošetřené bydlení a nemá formální charakter. Je standardní, není ničím limitováno, není rizikové.

Zaměstnání: Poslední legální zaměstnání bylo jako elektrikář. Nebyl veden na úřadu práce. Svoji kvalifikaci je schopen plně využívat i v praxi. Nezaměstnaný byl jen krátkodobě. Má odpovídající dostatečné pracovní zkušenosti.

Finance: Měl legální a pravidelné příjmy. Má závazky - soudní poplatky, ale jejich přesnou výši nezná. Životní potřeby dokázal pokrýt a své závazky před výkonem trestu plnil. Někdy se dostal do finanční tísně, dokázal to vyřešit legálně.

Rodina: Je svobodný, bezdětný. Má fungující sociální zázemí, které jej podporuje. Udržuje se svými blízkými osobami pravidelné kontakty. S osobami s kriminální minulostí se téměř nestýká a aktivně je nevyhledává.

Vzdělání a výchova: Dokončil základní vzdělání (9 tříd základní školy) a poté se vyučil elektrikářem. Absolvoval rekvalifikaci ve svém oboru a dále rekvalifikaci na pozici operátora, dále má praxi ve dřevovýrobě a v gumárenské výrobě. Výchova probíhala v úplné rodině do 12 let, pak se rodiče rozvedli. Rodinné prostředí bylo funkční, bez kriminální zátěže. Nebyl členem závadové skupiny.

Závislosti: Alkohol ani drogy nesehrály v jeho životě žádnou negativní roli. Je kuřák a kouří cca 30 cigaret denně. Nenacházíme zde žádné negativní dopady spojené s problémovým chováním.

Osobnost a chování: V chování jedince byly zjištěny případy brachiální agrese (třetí nejzávažnější stupeň agrese, který představuje agresi fyzickou) jen zcela výjimečně. Ostatní druhy agrese nenacházíme anebo se vyskytují jen ojediněle. Nejsou žádné poznatky o identifikaci se skupinami z kriminální subkultury. Tendence k ovládnutí druhých lidí je ojedinělá. Lež používá spíše defenzivně a formální autoritu bez potíží respektuje. Riziková místa nevyhledává. Běžné životní situace zvládá, pouze v náročnějších situacích spoléhá na pomoc druhých. Pravidla a normy porušuje velmi zřídka. Má zájem být zaměstnán, což se mu daří. Má nízkou sebejistotu a sebedůvěru, má tendenci se přizpůsobovat ostatním.

Pozitiva: nekonfliktní, nenarušen kriminální subkulturou, dodržuje stanovené normy a pravidla, má pracovní návyky a je pracujícím odsouzeným, prvotrestaným, pokyny a příkazy plní bez projevů agresivity a arogance.

Negativa: v rámci chování a komunikace neshledávám v komplexní zprávě žádná negativa.

Hrozby: výjimečné projevy brachiální agrese.

Postup jednání: Výše zmíněný odsouzený převážně ukázněný a slušný, spíše submisivní, pokyny příkazy plní bez potíží a odmlouvání. Jednání jde zvládnout bez větších konfliktů, neodmlouvá, snaží se mít bezproblémový výkon trestu.

5.5 Metodická příručka

Na základě psychologických zpráv o odsouzených recidivistech, odsouzených mladých dospělých, odsouzených mentálně retardovaných a pachatelů násilných trestných činu jsou vypracována opatření ve formě příručky – Soubor opatření krizových situací.

	Soubor opatření krizových situací SOKS – 01/VSČR		List Vězeňské služby České republiky
	Opatření k zamezení vzniku potenciální mimořádné události – napadení zaměstnance, sebepoškození, hromadné nepokoje, snížení míry agrese u odsouzených		
Číslo jednací:			
Datum vydání: 1. 5. 2018	Počet stran: 4	Aktualizace:	

1. Postup při komunikaci s odsouzeným mentálně retardovaným, odsouzeným recidivistou, odsouzeným mladým dospělým a pachatelem násilné trestné činnosti

Soubor opatření krizových situací (dále jen „SOKS“) obsahuje obecné postupy komunikace a jednání zaměstnanců Vězeňské služby České republiky (dále jen „VS ČR“), vyplývající ze zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

Krizová komunikace má za cíl eliminovat možné riziko vzniku mimořádné události nevhodnou komunikací s odsouzeným. Při řešení negativního jevu

ze strany odsouzeného (agrese, hromadné odmítání stravy, držení nepovolených předmětů, napadení příslušníka či občanského zaměstnance, sebepoškození) vždy dbáme na svoji bezpečnost a bezpečnost nezúčastněných osob v rámci zachování vnitřní bezpečnosti věznice.

Při krizové komunikaci se držíme daných zásad, které jsou:

- 1) před odsouzeným nikdy nestát s rukama v kapsách, ruce mít připravené pro případ použití donucovacích prostředků, snažíme se negestikulovat, neukazovat prstem na odsouzeného,
- 2) držíme si bezpečnou vzdálenost alespoň na vzdálenost paže,
- 3) uklidnit situaci, pokud odsouzený uvidí, že my jsme v klidu, uklidní se i on,
- 4) dodržujeme zásady slušného chování – nenadáváme, netykáme, neurážíme, neponižujeme,
- 5) s odsouzeným vždy jednat bez přítomnosti dalších odsouzených – posilovalo by to jeho postavení ve skupině ostatních odsouzených a nám by jeho zesílené postavení snížilo respekt vůči ostatním odsouzeným,
- 6) zdůraznit mu, pokud bude s námi komunikovat a spolupracovat, nebudeme používat donucovací prostředky,
- 7) hlídáme si tón hlasu, hlasitost, intonaci řeči, jasně formulujeme informace. Odsouzený musí všemu rozumět. Nesmí dojít k nedorozumění,
- 8) sledovat neverbální projevy odsouzeného a mít ho stále na očích,
- 9) vystupovat sebejistě,
- 10) nepřijímat ústní výzvy, netolerovat nadávky, vyhnout se humoru a ironii,

- 11) vždy vědět s kým jednám. Informace si zjistit ve VISu v komplexní zprávě, kde je popsána osobnost odsouzeného. Dle zjištěných informací přistupovat během komunikace k odsouzenému,
- 12) při pocitu, že situace se již vymyká kontrole, okamžitě opustit oddíl, nechat odsouzeného odejít na oddíl a informovat nejbližšího nadřízeného. Pokud na toto již nezbývá čas, vyhlásit nouzový signál či zmáčknout tísňový hlásič.

Pokud se úspěšně podaří uklidnit odsouzeného, i tak si zavoláme nejbližšího nadřízeného a s kolegy odsouzeného předvedeme na uzavřené oddělení a vysvětlíme, že se jedná o běžný, standardní postup v rámci jeho a naší bezpečnosti. Cokoliv s odsouzeným budeme dělat, vše mu musíme říct, aby se nestalo, že nebude vědět co se děje a tím se opět projevila agrese.

2. Činnost při předvedení na uzavřené oddělení

Cílem předvedení na uzavřené oddělení je eliminace možného dalšího agresivního chování odsouzeného na oddíle a zabránění vzniku mimořádné události (napadení jiných spoluvězňů, sebepoškození, sebevraždy, ohrožení zničení majetku věznice).

Pokud odsouzený spolupracuje:

- zabalí si všechny svoje osobní věci,
- odsouzeného máme neustále pod dozorem,
- předvedeme ho k samostatnému ubytování na uzavřené oddělení na 24 hodin,
- informujeme vedení věznice,

- informujeme odborné zaměstnance – speciální pedagog, psycholog, vychovatel-terapeut popř. kaplan věznice (záleží, zdali se situace stane v pracovní den nebo mimopracovní dobu, víkend/státní svátek),
- spáchal-li kázeňský přestupek – vyhrožoval nebo urážel zaměstnance věznice, sepíše se dále záznam o kázeňském přestupku odsouzeného dle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.,
- po vyhodnocení stavu odsouzeného odborným zaměstnancem se odsouzený vrátí na svůj kmenový oddíl, na jiný oddíl anebo při trvajících psychických problémech na krizové oddělení.

Pokud odsouzený nespolupracuje:

- při použití donucovacích prostředků předvedeme na uzavřené oddělení,
- zajistíme lékařské ošetření,
- zabalení jeho osobních věcí zajistí pověření zaměstnanci věznice a vytvoří seznam jeho věcí, který podepíše,
- informujeme odborné zaměstnance – speciální pedagog, psycholog, vychovatel-terapeut popř. kaplan věznice (záleží, zdali se situace stane v pracovní den nebo mimopracovní dobu, víkend/státní svátek),
- sepíše se záznam o kázeňském přestupku odsouzeného, záznam o použití donucovacích prostředků, úřední záznam,
- dle závažnosti přestupku bude potrestán dle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

6 DISKUZE

Myšlenkou této bakalářské práce a její praktické části bylo vytvořit pro zaměstnance věznice jednoduchou, srozumitelně napsanou příručku, ve které bude jasně popsán postup komunikace s odsouzenými s možností předejít mimořádné události špatně zvolenou komunikací a vystupováním.

Dalším důvodem sepsání příručky je také to, že věznice je místo, kde se střetávají stovky různých povah lidí, mající různé psychické stavy, nálady, projevy, pocity atd. Nemůžeme opomenout ani rozdílné etnické skupiny, které se vzájemně mísí. Společně se zde potkávají osoby věkově nesterjnorodé. Každý z těchto skupiny i jednotlivců se zajímá a preferuje něco jiného. Někdo má rád klid, jiný upřednostňuje více dynamiky. Nazval bych toto prostředí jako multikulturní. Setkáváme se zde i s odlišnými trestnými činy, od vražd až po odsouzené, kteří neplatili alimenty. Věznice jako taková vlastně funguje jako uzavřená obec se svými zákonitostmi a to jak psanými i nepsanými. Čas je tu jen relativní pojem.

Při komunikaci s odsouzeným se často může stát, že metoda co platí na odsouzeného prvotrestaného a slušného, nemusí platit na odsouzeného, jež strávil celý život ve vězení. Ke každému odsouzenému musíme tím pádem přistupovat individuálně. Proč? Nikdy nevíme, v jakém psychickém rozpoložení se odsouzený nachází. Pak zde hrozí větší riziko agresivního, arogantního chování ze strany odsouzeného. Roli zde hraje i doba odsloužená u příslušníka. Odsouzení, i když by to tak být nemělo, spíše poslechnou služebně staršího příslušníka, kterému důvěřují, než nového, mladého příslušníka bez zkušeností s teoreticky žádnou autoritou. Je spousta nových, mladých příslušníků, kteří si myslí, že uniforma jim zajistí respekt a úctu. To je ale velký omyl. Respekt a autorita se vyváří dlouho a těžko.

Představme si, že jsme v uzavřeném a uzamčeném prostoru. Na oknech jsou mříže. Místo dveří je katr. A s námi je v tomto uzavřeném prostoru třeba 50 lidí. Anebo také 90. Jak se budeme cítit? Jaké máme soukromí? Takovéto prostředí je velmi rizikové. Drobné konflikty vznikají denně. A tyto musí personál věznice umět vždy vyřešit tak, aby nedošlo k závažné události. Bývá to velmi složité a vyčerpávající. Vlastní komunikace v tomto rizikovém prostředí je pro nás zásadní, setkáváme se s ní denně a je třeba znát a vědět, jak účinně, účelně a efektivně jednat s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody a potažmo v prostoru, o kterém jsme se shora zmiňovali.

Nedílnou součástí úspěšně zvládnuté krizové komunikace je nepřeceňovat své schopnosti a dbát na zásady vlastní bezpečnosti. Dále musíme zvažovat i samotné místo komunikace. Oddíl věznice je uzavřené místo, ze kterého není úniku, kromě vchodu a východu na oddíl, což je stejné místo. Rizikové místo komunikace s odsouzeným je ložnice/cela. Je to místo, na kterém nejsou bezpečnostní kamery a je zde převaha odsouzených, kteří se mohou při vyhrocené situaci přiklonit na stranu odsouzeného.

Zkušený a protřelý vězeň může pak vychovávat příslušníka k obrazu svému, než aby příslušník působil na odsouzené. V prostředí jako je věznice se informace rozkřikne velkou rychlostí a pověst a autorita příslušníka může být velmi ohrožena.

Z mé zkušenosti dozorce mohu říct, že jaký přístup zvolíme k odsouzeným, tak i oni k nám budou přistupovat. Nechová-li se odsouzený dle stanovených norem, může být vychovatelem na základě sepsání záznamu o kázeňském přestupku potrestán. Vždy takový přístup není vhodný. Někteří mohou oponovat, že s odsouzeným se nemá domlouvat a musí vše plnit bez protestů. S takovým tvrzením ze svých zkušeností nemohu souhlasit. Spousty kázeňských přestupků se dají s odsouzeným vykomunikovat. Samozřejmě pokud to není přestupek, který narušuje výkon trestu (např. nález nepovolených předmětů ve vlastnictví

vězněné osoby). Pokud to jsou lehké přestupky, aplikoval jsem metodu dvakrát a dost. Ale opět hodně záleželo, o jakého odsouzeného se jednalo. Rozhodujícím aspektem vždy je chování, přístup, způsob komunikace odsouzeného vůči zaměstnanci věznice. Pro některé není trestem pobyt na uzavřeném oddělení, ale pracovní činnost například před ostatními odsouzenými. V mnoha případech má větší efekt onen úklid společných prostor než kázeňský trest.

Vždy jsem odsouzenému vysvětlil celou situaci a jeho provinění, co spáchal. Ve většině případů vše pochopili a uznali chybu. Jejich provinění se již nesmělo opakovat. Věděli, co následovalo. Kázeňský přestupek byl pro jejich další počínání ve výkonu trestu velmi citelný. Mohl by jim spoustu věcí překazít, např. podmíněčné propuštění, další odměny např. návštěvy nad rámec stanovené doby zákonem o výkonu trestu odnětí svobody.

Velkou výhodou pro zaměstnance věznice je možnost si o odsouzeném získat potřebné množství informací z Vězeňského informačního systému. Tato výhoda je velkým pomocníkem při řešení krizového psychického stavu odsouzeného.

Další možností úspěšného zvládnutí komunikace je také pomoc kolegů, kteří s určitými odsouzenými přicházejí častěji do každodenního kontaktu (např. vychovatel, vychovatel-terapeut, speciální pedagog, sociální pracovník, psycholog). Tito odborní zaměstnanci mohou mít užitečné a důležité informace o chování, jednání, projevech a životních situacích.

Na případný vznik potenciální mimořádné události může mít vliv řada různých faktorů. Jedná se zejména o změny v zákonech, prezidentská amnestie, omezující interní opatření věznice, která se dotýkají samotného režimu vězňů a tím jim narušují jejich stereotyp. Odsouzení jsou velmi špatně přizpůsobiví k výše zmíněným změnám. Mezi další faktory můžeme zařadit nepopulární, ale nutné opatření spočívající ve změně ubytování. Díky prováděnému stěhování se mohou

narušit vazby mezi odsouzenými, které si dlouhodobě budovali a upevňovali. To má za následek zhoršenou komunikaci s odsouzeným. Takový odsouzený je značně nepříjemný, bývá agresivní, arogantní a nechce opustit stávající oddíl. V tomto případě je nutná při selhání komunikace ze strany příslušníka pomoc odborného personálu.

Hlavní přínos této práce spočívá v aplikaci obecných postupů při komunikaci s vězněnými odsouzenými do praktického výkonu služby a zaměstnání pro civilní zaměstnance věznice. Základní myšlenkou je správné provádění verbální a neverbální komunikace tak, aby se eliminoval potenciální vznik mimořádné události.

A k těmto cílům má sloužit příručka „Soubor opatření krizových situací“ dále jen SOKS viz kapitola č. 7 – Seznam příloh. SOKS by měl usnadnit zejména novým, krátkodobě sloužícím zaměstnancům věznice používání obecných postupů uvedených v SOKSu. Účelem SOKSu je seznámení s možnými rizikovými skupinami odsouzených, kde může hrozit nebezpečí vzniku mimořádné události zapříčiněné špatně zvolenou verbální a neverbální komunikací.

Při poskytnutí SOKSu novému zaměstnanci je neméně důležité vysvětlení zmíněných pojmů a následná kontrola používání verbálních a neverbálních projevů komunikace v praxi. Samozřejmostí by mělo být zaučení zkušeným zaměstnancem věznice, který ví, jak se správně chovat, vystupovat a komunikovat s odsouzenými.

7 ZÁVĚR

Základním a hlavním cílem této bakalářské práce bylo vytvoření návrhů opatření pro zaměstnance VS ČR sestavených do tzv. příručky, kterou by každý zaměstnanec mohl podle potřeby využít. Příručka bude sloužit k tomu, aby zaměstnanci dokázali jednat s různými typy odsouzených, zejména s recidivisty, s mladými dospělými, s mentálně retardovanými a s pachateli násilné trestné činnosti. Budou zde obsaženy základní informace, postupy a principy, ale je třeba se vždy orientovat na konkrétní situaci. Spousta situací si je podobná, ale některé mohou vybočovat a připravenost je na místě. Vždy je třeba počítat s tou horší variantou. Tím se zabývala praktická část práce.

Každá skupina odsouzených je odlišná a svým způsobem charakteristická. Musíme zde podotknout, že trestná činnost těchto skupin je různorodá ale i velmi obdobná. Znamená to, že i prvovězněný jedinec může spáchat násilný trestný čin, který je typický pro skupinu pachatelů násilné trestné činnosti. Při každodenním kontaktu s odsouzenými je třeba být všímavý, pozorný, bdělý, většinou se jedná o osoby s antisociálními sklony, lež a podvádění je pro ně normální. V práci byly použity výstupy z komplexních zpráv o odsouzených (samozřejmě tak, aby byly anonymní). Z těchto výstupů pak lze vyvodit obecnější závěry a postupy, jak se kterou skupinou vězněných osob komunikovat. Na každodenní komunikaci má vliv i psychické rozpoložení odsouzeného a tak je třeba věnovat svou pozornost i tomuto aspektu, ale komunikace jako taková s vězněnými osobami je velice složitá a náročná. Proto jsou zaměstnanci pravidelně proškoleni.

Kromě tohoto cíle vytvoření příručky také teoretická část bakalářské práce pojednává o vzniku a příčinách potencionálních mimořádných událostí. Rovněž je zde zmíněna psycho-sociální práce s odsouzenými, která je základním kamenem k poznání každého jedince. A právě ono poznání je potřebné k tomu, abychom

věděli, jak účinně a efektivně jednat s vězněnými osobami s cílem nedopustit či v maximální míře eliminovat vznik jakékoliv mimořádné situace.

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČR – Česká republika

DVO – Další vytypovaná osoba

MON – Možný objekt napadení

MPN – Možný pachatel násilí

NMÚ – Nízká mentální úroveň

SARPO – Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených

SOKS – Soubor opatření krizových situací

STH – Snížená tělesná hmotnost

USA – United States of America – Spojené státy americké

VS ČR – Vězeňská služba České republiky

9 SEZNAM POUŽITÍCH TABULEK

Obrázek 1.....	30
Obrázek 2.....	30

10 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: 1. <http://vscr.cz/informacni-servis/historie>
2. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-vinarice/informacni-servis/historie/>
3. BURDA, Patrik. *Krizová komunikace s agresivním a hostilným pacientem*. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2014. ISBN 978-807013-564-8.
4. VYMĚTAL, Štěpán. *Krizová komunikace a komunikace rizika*. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2510-9.
5. LEŠKO, Ladislav. *Náhled do sociální komunikace*. Brno: Tribun EU, 2008. Knihovnicka.cz. ISBN 978-80-7399-466-2.
6. BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Nebezpečnost a násilí ve vězenském prostředí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-158-5.
7. Sbírka nařízení generální ředitele č. 12/2012 o předcházení, zabránění a včasném odhalování násilí mezi obviněnými, odsouzenými a chovanci
8. DLOUHÝ, Martin. *Krizová komunikace v zátěžových situacích*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 2014. ISBN 978-80-87647-12-7.
9. ŠTĚPANÍK, Jaroslav. *Umění jednat s lidmi 2: komunikace*. Praha: Grada, 2005. Psychologie pro každého. ISBN 80-247-0844-2.
10. BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-115-8.
11. COYLE, Andrew. *Řízení věznic v čase změn*. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2004. ISBN 80-239-3142-3.

12. RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-378-9.
13. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.